

Ārlietu ministra ikgadējais ziņojums par paveikto un iecerēto darbību valsts ārpolitikā un Eiropas Savienības jautājumos 2018. gads

---

IEVADS

Latvijas ārpolitikas un Eiropas Savienības politikas stratēģiskās prioritātes 13. Saeimas laikā paliks nemainīgas. Ārpolitikas galvenais uzdevums ir nodrošināt Satversmē noteikto principu iedzīvināšanu, rūpējoties par Latvijas iedzīvotāju labklājību un ārējo drošību. To vislabāk varam paveikt: (1) veidojot Eiropas Savienību kā spēcīgu nacionālu valstu savienību, Latvijai atrodoties ES sadarbības kodolā; (2) stiprinot transatlantiskās attiecības, kuru pamats ir Vašingtonas līguma valstu radītā alianse NATO; (3) iestājoties par pašreizējās starptautiskās sistēmas saglabāšanu un attīstību; (4) iesaistoties Latvijas interesēm atbilstošā reģionālajā sadarbībā.

Latvijas ārējā drošība ir galvenā valsts ārpolitikas prioritāte. Šis darbs tiks turpināts ik dienu, jo starptautiskā situācija mainās un Latvijas ārpolitikai ir jābūt elastīgai un ātras rīcības spējīgai. Lai to īstenotu, stiprināsim un attīstīsim Latvijas rīcībā esošos ārpolitikas (diplomātijas), aizsardzības un kiberdrošības līdzekļus. Tādēļ valsts diplomātijai un aizsardzībai atvēlētajiem līdzekļiem ir jābūt atbilstošiem ļoti dinamiskajai ģeopolitiskajai situācijai.

Otra Latvijas prioritāte ir aktīvs darbs Eiropas Savienībā. Latvijas iedzīvotāju ekonomiskās labklājības un drošības ilgtspējai ir nepieciešama iekšēji un globāli reaģēt spējīga Eiropas Savienība. Ir jāpanāk, ka ES dalībvalstu rīcībā ir visi nepieciešamie līdzekļi Eiropas demokrātisko vērtību stiprināšanai un interešu īstenošanai globāli tādās jomās kā iekšējā un ārējā drošība, enerģētika, digitālā ekonomika un transports. Īpaša nozīme šajā kontekstā ir Eirozonas nostiprināšanai un nospraustajiem mērķiem adekvāta jaunā ES budžeta pieņemšana.

Mūsdienu globalizācijas tendences rada gan papildus iespējas, gan izaicinājumus – pasaule ir kļuvusi brīvāka un atvērtāka, bet arī satricinājumi ekonomikā skar gandrīz visas pasaules valstis. Iepriekšējās globālās finanšu krīzes iespaidā Latvija ir pieredzējusi ievērojamu savu iedzīvotāju emigrācijas vilni, kuri, izmantojami ES dotās iespējas, ir atraduši darbu un pagaidu mītni citās ES valstīs. Iedzīvotāju skaita samazināšanās negatīvi ietekmē gan Latvijas labklājību, gan drošību. Tādēļ Latvijas valsts turpmākai izaugsmei ir nepieciešami visi tās iedzīvotāji - gan tie, kuri dzīvo Latvijā, gan tie, kur mīt ārpus tās. 2018. gadā pieņemtais Diasporas likums un radītās papildus iespējas diasporai uzturēt ciešas saites ar Latvijas valsti ir būtisks solis šajā virzienā. Tas ir īpaši svarīgi, valstij iecejot tās simtgades zīmē.

1. Mūsdienu pasaules izaicinājumi

Ģeopolitikas izmaiņu radīti izaicinājumi

Mūsdienu pasaules ģeopolitikas saturu nosaka virkne procesu, kas saistīti gan ar cilvēka darbību, gan dabas procesiem. Nesenais laikmets, kurā mūsu ikdienu noteica datortehnoloģiju un informātikas nozaru attīstība, ir iegājis savā nākamajā attīstības fāzē, kuru dēvē par Ceturto industriālo revolūciju. Nanotehnoloģiju, biotehnoloģiju, lielo datu informācijas tehnoloģiju, ķīmijas nozaru vienlaicīgais un savstarpēji papildinošais ātrais progress rada situāciju, kad cilvēks un valstis daudz īsākā laika posmā rada savai darbībai nepieciešamos augsto tehnoloģiju līdzekļus.

Mainās pasaules ekonomiskās varas centru izvietojums. Starptautiskā kārtība vairs nav bipolāra vai unipolāra. Veidojas jauna pasaules kārtība ar vairākiem politiskās un ekonomiskās varas centriem, kuru ģeopolitisko interešu īstenošanai līdzšinējā 20. gadsimtā radītā pasaules kārtība ir par šauru. Šo procesu rezultātā mūsdienās radīto augsto tehnoloģiju produkti ir pieejami globāli. Izglītība, zinātnes un zināšanu klātbūtne, jauno tehnoloģiju pieejamība un izmantošanas spējas, ir procesi, kuri nākotnē noteiks globālās varas sadalījuma kārtību.

Cilvēka nepārdomātas darbības un tā rīcībā esošo tehnoloģiju izmantošanas rezultātā tiek veicināta globālā sasilšana un klimata maiņa. To pierāda gan pieaugušais pieredzēto ekstrēmu dabas parādību biežums, gan pasaules zinātnieku secinājumi. Globālā sasilšana ir otrs mūsdienu ģeopolitikas paradigmu un norišu maiņas iemesls. Tās sekas ir ūdens resursu samazināšanās ģeogrāfiski plašā ekvatoriālajā joslā, kas novērojama Āfrikas kontinentā, Tuvajos Austrumos, ASV dienvidrietumos, Latīņamerikā un Āzijā.

Klimata maiņa rada būtiskas izmaiņas Baltijas jūras reģionam tuvajā Arktikā un mūžīgā sasaluma joslā. Arktikas okeāns kļūst par navigācijai un transporta interesēm piemērotu reģionu. Tas nozīmēs jaunas Ziemeļu ūdensceļa transporta artērijas rašanos, kas vienā savienos Ziemeļeiropas, Krievijas, Āzijas un Ziemeļamerikas transporta koridorus. Ledus segas straujā un ievērojamā samazināšanās rada priekšnoteikumus arī aktīvai Arktikas dabas resursu izmantošanai. Tā ir vienlaikus gan pozitīva, gan negatīva ziņa, tai skaitā Baltijas jūras reģionam un reģiona valstu interesēm. Ir palielinājušies Arktikas militarizācijas draudi, kas tieši ietekmē un ietekmēs arī Latvijas un tās sabiedroto nacionālās drošības intereses.

Latvijas ārpolitikas uzdevums šobrīd un vēl vairāk nākotnē ir gan tikt galā ar šo procesu radītiem izaicinājumiem Latvijas nacionālajām interesēm, gan spēt mūsu valsts interesēs pamanīt un izmantot to radītās iespējas.

Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO)

ANO nozīme nākotnē būs atkarīga no tās spējām gan īstenot efektīvus preventīvus pasākumus globālajai drošībai, gan īstenot pārdomātu globālās attīstības politiku. To ir iespējams izdarīt, ja ANO bez kavēšanās un strauji īsteno iesāktās reformas drošības, attīstības un organizācijas vadības jomās. Īpaša nozīme nākotnē ir ANO spējām aizstāvēt savu Statūtu mērķus un principus, īpaši jautājumos, kas saistīti ar ANO dalībvalstu tiesībām uz teritoriālo integritāti un suverenitāti laikā, kad pieaug varas faktora loma ģeopolitikā. Savukārt šeit izšķiroša būs dalībvalstu gatavība visiem līdzekļiem aizstāvēt šos ANO principus un mērķus globāli. ASV administrācijas nostājas maiņa vairākos ar ANO darbību saistītos jautājumos dod papildus iespējas tādām valstīm kā Krievija un

Ķīna veiksmīgāk īstenot savus ģeopolitiskos mērķus, kuri ne vienmēr ir pakārtoti ANO pamatprincipiem.

ANO viena no galvenajām funkcijām ir rūpes par cilvēktiesību, tai skaitā sieviešu tiesību un bērnu tiesību, ievērošanu. Tās organizācijai ir jāspēj aizstāvēt ikvienā situācijā, ikvienā ģeogrāfiskā reģionā, nepakļaujoties politiskām korekcijām no ANO dalībvalstu puses. Šo principu, kopā ar skaidru uzsvāru uz ilgtspējīgas attīstības, starptautiskās stabilitātes un drošības palielināšanu, Latvija enerģiski aizstāvēs arī gadījumā, ja 2025. gadā tiks ievēlēta ANO Drošības padomes nepastāvīgā locekļa statusā.

Dzimumu līdztiesība ir būtisks faktors miera, drošības un sabiedrības labklājības sekmēšanā. Dzimumu līdztiesības veicināšana ieņem nozīmīgu lomu Latvijas ārpolitikā, pārsvarā tā tiek īstenota starptautisko organizāciju ietvaros. 2018. gadā Ministru kabineta apstiprinātais Nacionālais plāns sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju veicināšanai 2018.-2020. gadam ir pamats turpmākai aktīvai Latvijas darbībai šajā jomā arī reģionālā un globālā līmenī. Savukārt 2020. gadā Latvija kandidē uz vietu ANO Sieviešu statusa komisijā, un ievēlēšana komisijā sniegs papildus iespējas starptautiski aktualizēt ar dzimumu līdztiesību saistītus jautājumus.

Vārda un preses brīvība ir viens no priekšnoteikumiem drošai un caurskatāmai starptautiskajai kārtībai globāli un valsts pārvaldei nacionālā līmenī. Tādēļ visās ir jānosoda tādi gadījumi kā Saūda Arābijas žurnālista Džamala Hašogi noslepkavošana, kā arī visa veida vēršanās pret žurnālistiem visā pasaulē, tai skaitā arī Eiropas valstīs un Krievijā.

Kā ES dalībvalsts Latvija līdzdarbojas tās ārpolitikas veidošanā un ir ieinteresēta, ka ES kļūst par redzamu līderi ANO ietvaros. To ir iespējams sasniegt, ja ES saglabās vienotību un spēs vienoties par sev kopīgu ANO jautājumu dienaskārtību un risinājumiem. ANO kontekstā ir būtiski, ka ES dalībvalstis īsteno aktīvu ārpolitiku kā ANO Drošības padomes pastāvīgie vai nepastāvīgie locekļi. Šo iemeslu dēļ Latvija ir sākusi gatavoties 2025. gadā notiekošajām vēlēšanām uz ANO Drošības padomes nepastāvīgā locekļa vietu 2026.-2027. gadam. Latvijas uzkrātā ārpolitiskā pieredze un zināšanas ir pietiekamas, lai šo mērķi sasniegtu.

Lai stiprinātu starptautisko drošību un noteikumus balstītu starptautisko vidi un veicinātu starptautisko atpazīstamību drošības jautājumos saistībā ar kandidēšanu ANO Drošības padomē, Latvija 2018. gadā uzņēmas prezidēt eksporta kontroles forumos – Kodolmateriālu piegādātāju grupā un Ieroču tirdzniecības nolīgumā, kā arī rotācijas kārtībā no 2019. gada 1. janvāra prezidēs Vasenāras vienošanās par konvencionālo ieroču un divējāda lietojuma preču un tehnoloģiju eksporta kontroli Ekspertu grupā.

Viens no efektīvākajiem veidiem starptautiskajās tiesībās balstītas starptautiskās kārtības nostiprināšanā ir par drošību atbildīgo starptautisko organizāciju īstenotās starptautiskās operācijas un misijas. Latvija līdz šim ir iesaistījies ES (Ukrainā, Gruzijā, Mali, *EUNAVFOR Atalanta* pie Somālijas krastiem, *EUNAVFOR Med Op SOPHIA* Vidusjūrā), EDSO (Ukrainā), NATO (Afganistānā) un ANO (Mali) misijās un operācijās. To Latvija darīs arī turpmāk. Šādā veidā tiek veicināta globālā drošība, iegūta nepieciešamā starptautiskās sadarbības pieredze un pozitīvi veidots Latvijas starptautiskais tēls un atpazīstamība.

Attīstības sadarbība

Viens no efektīvākajiem ārpolitikas instrumentiem, tai skatā ANO Dienaskārtības Ilgtspējīgas attīstības mērķu 2030 sasniegšanai, ir attīstības sadarbība.

2018. gadā Latvijas divpusējā attīstības sadarbībā saglabājies fokuss uz Attīstības sadarbības politikas pamatnostādņēs 2016.–2020. gadam definētajām jomām un prioritārajiem reģioniem - Austrumu partnerību un Centrālāziju. Ar attīstības sadarbības budžeta finansējumu Latvijas pilsoniskās sabiedrības organizācijas, valsts pārvaldes iestādes un augstskolas īstenojušas 14 projektus partnervalstu publiskās pārvaldes spēju stiprināšanai, uzņēmējdarbības atbalstīšanai, t.sk. lauksaimniecības sektorā, tieslietu un iekšlietu sistēmu stiprināšanai, decentralizācijas procesu atbalstam un demokrātiskas līdzdalības veicināšanai.

Papildus pilsoniskās sabiedrības organizācijas Eiropas un starptautiskos formātos ir pārstāvējušas Latvijas intereses attīstības sadarbības kontekstā, kā arī īstenojušas sabiedrības informēšanas pasākumus un globālās izglītības projektus. Vairāki projekti īstenoti sadarbībā ar citiem starptautiskās palīdzības sniedzējiem, piemēram, ASV, Norvēģiju, Zviedriju, t.sk. piesaistot līdzfinansējumu, kas ir teju divreiz lielāks nekā Ārlietu ministrijas pārvaldītie valsts budžeta līdzekļi divpusējai attīstības sadarbībai. Līdz ar to Latvijas ekspertīzi un mācības, ko partnervalstis var gūt no Latvijas pārejas un reformu pieredzes, novērtē ne tikai paši palīdzības saņēmēji, bet arī citi donori.

2. Latvija Eiropā

Latvijai ES ir unikāla un tās vēsturē nebijusi starpvalstu attiecību platforma savas drošības un ekonomisko interešu ilgtspējīgai īstenošanai. Latvijai jābūt ES integrācijas kodolā, ko var panākt, Latvijai atbalstot aizsardzības sadarbības padziļināšanu, ES iekšējās drošības, enerģētikas, transporta jomas, eirozonas stiprināšanu un kohēzijas politiku. Savukārt, lai ES kļūtu par spēcīgāku ģeopolitisko spēlētāju, ir nepieciešama lielāka politiskā vienotība un saliedētība.

Tādēļ šobrīd un arī nākotnē ir īstenojama politika, kas sekmē nepieciešamās ES reformas, īpaši sociāli-ekonomiskās integrācijas, globālās konkurētspējas, drošības un aizsardzības un Monetārās Savienības attīstības jomās. Savukārt starptautiskajās attiecībās ES un tās dalībvalstīm ir jāspēj ietekmēt globālo stratēģisko dienas kārtību. Tas nozīmē, ka nākotnē ES ir nepieciešams pieņemt lēmumus, kas pastiprina ES globālo ietekmi un spējas aizstāvēt savas intereses.

Izaicinājumi, ar kuriem šobrīd saskaras Eiropas Savienība, ir daudzveidīgi. Tos rada gan pašreizējā starptautisko attiecību dinamika, gan ES dalībvalstu iekšpolitiskie procesi, gan ES integrācijas specifika. Sarunas un tām sekojošā vienošanās starp ES un Apvienoto Karalisti par tās izstāšanos no ES, vienošanās par 2021.-2027. gada ES budžetu, risinājumu meklējumi migrācijas radītajiem izaicinājumiem, ekonomiskās stabilitātes un izaugsmes nodrošināšana un likuma varas nodrošināšana ir galvenās ES sadarbības prioritātes, un Latvija pastāvīgi līdzdarbojas to īstenošanā.

Viens no būtiskākajiem izaicinājumiem, ar kuru pašreiz saskaras ES, ir nākotnes attiecību modeļa ar Apvienoto Karalisti izveide. *Brexit* ir politiski un juridiski ievērojami sarežģīts process. Tādēļ jo īpaši pozitīvi jāvērtē novembra vidū panāktā Eiropas Savienības un Apvienotās Karalistes provizoriskā vienošanās par izstāšanās līgumu un to pavadošo politisko deklarāciju. Vienošanās

piedāvā risinājumu ES-Apvienotās Karalistes muitas teritorijas izveidei, un tas ir pirmais nopietnais solis ambiciozām ekonomiskām attiecībām nākotnē. Šo vienošanos ir apstiprinājis Apvienotās Karalistes Ministru kabinets un ES 27 dalībvalstis, paužot savu atbalstu 25. novembra Eiropadomē. Decembra vidū Eiropadome pabeigs vienošanās un politiskās deklarācijas formālo apstiprinājumu. Tomēr, tā kā Apvienotās Karalistes Parlaments var noraidīt šo vienošanos, pastāv iespēja, ka Apvienotā Karaliste no Eiropas Savienības izstājas bez formālas vienošanās.

Latvijas interesēs ir redzēt, ka Apvienotās Karalistes izstāšanās no Eiropas Savienības notiek uz abu pušu formālas vienošanās pamata un ka izstāšanās līgums stājas spēkā savlaicīgi. Tas nodrošinās to, ka abas puses pildīs savas saistības, tai skaitā Apvienotās Karalistes finansiālās saistības ES budžeta ietvaros, kā arī dos redzējumu par abu pušu attiecībām nākotnē. Abas puses savu politisko redzējumu par nākotnes attiecību saturu iezīmēs kopīgā nākotnes attiecību politiskā deklarācijā, un Latviju īpaši interesē, lai tā ienes skaidrību jautājumos, kas saistīti ar sadarbību kopējās ārējās un drošības politikas, iekšējās drošības, un aizsardzības jautājumos. Savukārt ES un Apvienotās Karalistes iedzīvotāju interesēs ir izveidot pozitīvu politisku redzējumu iedzīvotāju mobilitātes, sociālās drošības un ģimeņu dzīves kvalitāti un iespējas tieši ietekmējošos jautājumos.

Latvija ir skaidri paudusi savu viedokli un intereses *Brexit* gadījumā attiecībā uz Apvienotajā Karalistē dzīvojošo Latvijas pilsoņu tiesisko interešu aizsardzību. Tāpat Latvija ir uzsvērusi to, ka, lai kāds arī būtu nākotnes attiecību modelis starp Eiropas Savienību un Apvienoto Karalisti, šīm attiecībām ir jābūt maksimāli efektīvām, atvērtām un ciešām, nesot labumu abām pusēm. Arī, atrodoties ārpus ES, Apvienotā Karaliste būs stratēģiski svarīgs sadarbības partneris Eiropas Savienībai, gan veidojot ekonomiskās, tirdzniecības, zinātnes un izglītības sadarbības formas, gan rūpējoties par Eiropas iekšējo un ārējo drošību, gan nodrošinot Eiropas Savienības ietekmi dažādu globālu ārpolitikas jautājumu risināšanā. Vienlaikus jāuzsver, ka ES-Apvienotās Karalistes nākotnes attiecību modeļa arhitektūrā ir jā saglabā četru ES vienotā tirgus brīvību nedalāmība un ES lēmumu pieņemšanas autonomija.

Politiski saliedēta un ekonomiski konkurētspējīga ES

Neraugoties uz to, ka turpinās ES ekonomiskā izaugsme, samazinās bezdarbs, atjaunojas investīciju pieaugums un uzlabojas ES dalībvalstu publisko finanšu stāvoklis, starp ES dalībvalstīm joprojām pastāv būtiskas sociālekonomiskās atšķirības. Tās ir mazināmas, izmantojot ES kohēzijas, kopējās lauksaimniecības politikas un citas ES programmas, kas veicina vienmērīgu ES reģionu attīstību. Latvijas ekonomisko augšupeju veicinošs faktors ir arī Latvijas zinātnieku un pētnieku iesaistīšanās ES vienotajā zinātnes telpā, kā arī Latvijas iespējas līdzdarboties inovāciju projektos un programmās.

Tomēr, plānojot ES jauno budžetu, ES ir jāplāno pietiekami līdzekļi, lai spētu tikt galā ar migrācijas, drošības un aizsardzības izaicinājumiem. Vienlaikus finansējums šo izaicinājumu samazināšanai nedrīkst notikt uz finansējuma samazinājuma kohēzijas politikai un kopējās lauksaimniecības politikas rēķina. Savukārt Latvijas nacionālajās interesēs ir nodrošināt ES budžeta finansējumu Latvijai nozīmīgiem infrastruktūras projektiem – *Rail Baltica* un elektrotīklu sinhronizācijas ar ES elektrotīkliem nodrošināšanai.

Īpašu vietu Latvijas Eiropas politikā ieņem Eirozonas jautājumi. Latvijas pievienošanās Eirozonai bija stratēģiski tālredzīgs lēmums, kas veicina iedzīvotāju labklājību un finanšu drošību. Euro valūta pastiprina Latvijas finanšu aizsardzību pret dažāda veida ekonomikas ārējiem satricinājumiem un veicina uzņēmēju uzticēšanos Latvijai. Tādēļ Latvija ir un arī nākotnē būs

ieinteresēta ES Ekonomikas un Monetārās Savienības pilnveidošanā, īpaši veidojot efektīvu Banku savienību.

ES ietvaros Latvija turpina iestāties par Enerģētikas savienības stiprināšanu, tās principu ieviešanu un enerģētikas vienotā tirgus padziļināšanu. Latvija turpinās iebilst pret tādiem projektiem, tajā skaitā *Nord Stream II*, kas ir pretrunā vai apdraud Enerģētikas savienības mērķu un principu īstenošanu un draud palielināt atkarību no viena dominējošā piegādātāja un piegādes ceļa. Latvija turpinās iestāties par to, ka ES līmenī ir jārod juridiskā skaidrība par jau esošajiem vai nākotnē plānotajiem gāzes cauruļvadu projektiem no trešajām valstīm, atbalstot grozījumus Gāzes direktīvā.

2019. gada prioritātes: ES daudzgadu budžets 2021.-2027. gadam

Viena no būtiskākajām prioritātēm nākamajā gadā Latvijai būs interešu aizstāvēšana sarunās par ES daudzgadu budžetu 2021.–2027. gadam. Ņemot vērā tādus globālos izaicinājumus kā migrācija, aizsardzība un drošība, Eiropas Komisija piedāvā jaunu ES daudzgadu budžeta struktūru. Latvija atbalsta finansējuma nodrošināšanu tā sauktajām jaunajām prioritātēm, tomēr tas nevar notikt uz tradicionālo un ES līgumos noteikto politiku – kohēzijas un lauksaimniecības – rēķina. Latvija kritiski vērtē EK sākotnējos priekšlikumus kohēzijas un kopējās lauksaimniecības politikās, jo tie nenodrošina sociālekonomiskā dzīves līmeņa izlīdzināšanos Eiropā.

Latvija atbalsta finansējuma piešķiršanu jaunajām prioritātēm un izaicinājumiem, vienlaikus turpinās aizstāvēt savas galvenās intereses daudzgadu budžetā: (1) nepieļaut būtisku nacionālās kohēzijas aploksnes samazinājumu; (2) kopējās lauksaimniecības politikas jomā finansējuma saglabāšanu esošajā līmenī lauku attīstībai, kā arī pēc iespējas drīzu tiešmaksājumu izlīdzināšanu; (3) finansējuma nodrošinājumu *Rail Baltica* projektam; (4) labvēlīgākus kritērijus ES centralizēti vadītajās programmās, piemēram, Apvārsnis Eiropa, Digitālā Eiropa, Eiropas aizsardzības fonds, Iekšējās drošības fonds, Patvēruma un migrācijas fonds, Integrētās robežu pārvaldības fonds; (5) atsevišķa Eiropas kaimiņu instrumenta (ENI) saglabāšanu.

Latvija ir rūpīgi izvērtējusi ES budžeta piedāvājumu un konstatējusi, ka tajā ir gan Latvijas interesēm atbilstoši, gan arī neizdevīgi elementi.

Pozitīvi vērtējams, ka ES fondu finansējums, kaut mazākā apmērā, tomēr, visdrīzāk, dalībvalstīm būs pieejams arī pēc 2020. gada. Varam būt gandarīti par to, ka *Rail Baltica* dzelzceļa projekta ietvaros tiek piedāvāts šo projektu iekļaut CEF pamattīklā, saglabājot līdzšinējo ES finansējuma likmi 85% apmērā. Kopējās lauksaimniecības politikas ietvaros Latvija ir vienīgā valsts, kurai ES finansējuma aploksne, visticamāk, nesamazināsies. Gluži otrādi, tā var pat nedaudz pieaugt situācijā, kad Eiropas Komisija piedāvā ES dalībvalstīm vienoties par to, ka lauku atbalsts visām dalībvalstīm varētu samazināties par 15%. Latvijas interesēm atbilst sākotnēji paredzētais lielāks finansējums pētniecības programmai Apvārsnis Eiropa. Šīs programmas ietvaros ir svarīgi nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi dalībai programmā, īpaši zinātniekiem no mazām un mazāk attīstītām dalībvalstīm un reģioniem. Tas mazinās esošo plaisu zinātnes un inovāciju jomā un veicinās Eiropas Vienotās pētnieciskās telpas integrāciju, tādējādi stiprinot ES attīstību un globālo konkurētspēju.

Latvija uzskata, ka svarīgi ir turpināt darbu pie digitālā vienotā tirgus attīstības un pilnīgas ieviešanas, tādā veidā stiprinot gan ES kopējo, gan dalībvalstu individuālo konkurētspēju. Iekšējās drošības fondā ir paredzēts finansējumu palielināt divas reizes. Turklāt, ņemot vērā, ka finansējuma piešķiršanas nosacījumi praktiski nemainās, Latvija varēs piesaistīt lielāku ES

līdzekļu apjomu. Tāpat Eiropas Savienības finansējuma mehānismā tiek paredzēts papildu finansējums stratēģiskās transporta infrastruktūras stiprināšanai un pielāgošanai militārajām vajadzībām jeb tā sauktās militārās mobilitātes sekmēšanai.

Negatīvi EK sākotnējā budžeta piedāvājumā vērtējams tas, ka Latvijas kohēzijas politikas ietvaros saņemamie finanšu resursi varētu samazināties par 13% un nacionālā līdzfinansējuma apjoms kohēzijai un lauku attīstībai palielināties līdz 30%, kas savukārt novedīs pie sloga palielināšanās pašvaldībām. Kritiski vērtējams, ka nav paredzēta tiešmaksājumu izlīdzināšanās dalībvalstu starpā. Saskaņā ar pašreizējo Komisijas priekšlikumu Latvija 2027. gadā sasniegs vien 77% no ES vidējā līmeņa.

Ārlietu kontekstā būtu jāpārvērtē iecere gandrīz visus ārpolitiku īstenošanai veltītos instrumentus apvienot vienā globālā instrumentā. Tā paredz Eiropas Attīstības fonda iekļaušanu ES budžetā. Savukārt Kaimiņpolitikas instrumenta iekļaušana šajā globālā instrumentā nozīmē to, ka ES kaimiņpolitikas valstīm, tai skaitā Austrumu partnerības valstīm, var tikt dots nepareizs politisks signāls par Eiropas Savienības turpmāko rīcību.

Kritiski vērtējams, ka Eiropas teritoriālās sadarbības mērķa (*INTERREG*) piešķirums Latvijai varētu samazināties par 48% atbilstoši jaunajai aprēķināšanas metodei un attiecināmo teritoriju noteikšanai, izslēdzot Rīgu no Eiropas teritoriālās sadarbības. Tā rezultātā ievērojami samazinās iespējas Latvijas sadarbībai ar citām valstīm ES ietvaros un uz ārējām robežām (t.sk. arī ES Stratēģijas Baltijas jūras reģionam ieviešanai, Baltu vienotības pasākumu atbalstam un Eiropas Kaimiņattiecību politikas ieviešanai uz Latvijas ārējās robežas u.c.).

Šo iemeslu dēļ Latvijas pozīcija nākamā ES daudzgadu budžeta jautājumā ietver prasību, ka kohēzijas politikas (ieskaitot Eiropas teritoriālās sadarbības mērķi) un kopējās lauksaimniecības politikas finansējums nedrīkst samazināties vairāk par *Brexit* radīto ietekmi uz ES budžetu (par 6-8 %). Tāpat ir nepieciešams nodrošināt finansējumu *Rail Baltica* projektam, kā arī Latvijas partneriem ir jānodrošina labāka piekļuve ES centralizēti vadītajām programmām. Latvijas pozīcija paredz, ka ES kaimiņiem ir jāsniedz nepārprotams politisks signāls par to, ka attiecības ar tiem Eiropas Savienībai ir stratēģiski svarīgas.

2019. gadā Ārlietu ministrija turpinās aktīvi aizstāvēt Latvijas intereses gan darba grupās, gan arī politiskajā līmenī Vispārējo lietu padomē. Jāatzīmē, ka mūsu interešu aizstāvēšana ES daudzgadu budžeta sarunās par konkrētajām sektorālajām jomām ir arī katras ministrijas atbildība. Papildus turpināsim savas pozīcijas aizstāvēšanu arī Eiropas institūcijās – Eiropas Komisijā un Eiropas parlamentā. Svarīga loma savu interešu aizstāvēšanā ir arī divpusējām un daudzpusējām konsultācijām ar ES dalībvalstīm. Turpināsim ciešu sadarbību ar līdzīgi domājošām valstīm. Jau šobrīd ir izveidojusies cieša sadarbība ar mūsu Baltijas kaimiņiem, tai skaitā kopīgu pozīciju veidošanā. Nacionālajā līmenī Latvijas pozīcijas koordinācijas darbs turpināsies starp institūciju darba grupā.

Vienotā tirgus stiprināšana

ES vienotais tirgus ir kļuvis par svarīgāko ES dalībvalstu tautsaimniecību izaugsmei nepieciešamo tirgu, tādēļ ir nepieciešams pastāvīgi rūpēties, lai tajā pastāvošā uzņēmējdarbību regulējošā vide un principi tiek nepārtraukti saskaņoti veidā, kas gan veicina spēcīgu ES valstu ekonomiku attīstību, gan palielina to globālo konkurētspēju. Vienlaikus, aizvien biežāk no atsevišķu ES dalībvalstu puses ir novērojama tendence īstenot vienoto tirgu ierobežojošas jeb protekcioņa prakses gan nacionālā līmenī, gan strādāt uz šādu elementu iekļaušanu ES likumdošanā. Tādēļ

vienotais tirgus joprojām ir sadrumstalots, kas traucē tā efektivitātei un konkurētspējai. Nepietiekoši ātri atveras pakalpojumu sniegšanas tirgus iespējas. Arī e-komercijas iespējas starp ES dalībvalstīm dažādo noteikumu un standartu dēļ ir zemākas nekā dalībvalstu tirgos. ES kopējais patērētāju skaits ir ap 512 miljoniem cilvēku. Efektīvs vienotais tirgus ir viens no galvenajiem priekšnoteikumiem ES izvirzīto stratēģisko mērķu sasniegšanai.

Kā viena no digitalizācijas jomā vadošajām ES dalībvalstīm, Latvija ir ieinteresēta veiksmīgā digitālā vienotā tirgus darbībā. Lai to veicinātu, ir pieņemts satvars nepersondatu brīvai aprītei ES, kas novērš šķēršļus nepersondatu glabāšanai un apmaiņai starp uzņēmējiem, valsts pārvaldes iestādēm un iedzīvotājiem. Otrs ES digitālā tirgus nostiprināšanas virziens ir kibernetikas paaugstināšana, kas arī turpmāk būs Latvijas Eiropas politikas prioritāte. Digitalizācija ir kļuvusi par neatņemamu sastāvdaļu visos tautsaimniecības sektoros, un tās sniegtā pievienotā vērtība tautsaimniecības konkurētspējīgai attīstībai ir milzīga. Atbilstošas prasmes, izglītība un droša digitālā infrastruktūra ir priekšnoteikums digitālo risinājumu efektīvai izmantošanai tautsaimniecībā. Latvijas konkurētspējas attīstīšanai nākotnē ir svarīgi, lai visi ražošanas un pakalpojumu nozarē strādājošie spētu maksimāli izmantot mūsdienu tehnoloģiju piedāvātās iespējas.

ES iekšējā un ārējā drošība

ES šobrīd ir pakļauta ievērojamiem ar migrāciju saistītiem riskiem, kurus rada kari Tuvo Austrumu reģionā un Afganistānā, politiskā nestabilitāte plašākā Tuvo Austrumu reģionā un Āfrikas kontinentā, klimata maiņa un šo reģionu ekonomiku stāvoklis. Kaut gan salīdzinājumā ar 2015. gadu nelegālās migrācijas plūsmas ir ievērojami samazinājušās, migrāciju izsaukušie cēloņi nav likvidēti. Tādēļ arī pārredzamā nākotnē ES ir jārēķinās ar ievērojamiem dienvienu migrācijas radītiem izaicinājumiem.

Kaut gan Latvija atrodas relatīvi tālu no migrācijas izcelsmes reģioniem, ir maldīgi uzskatīt, ka šī nav Latvijas problēma. Tā turpina radīt spriedzi ES iekšienē, būtiski ietekmējot ES dalībvalstu iekšpolitiku un līdz ar to solidaritāti. Kā pozitīvu attīstību jāvērtē sāktu darbu pie ciešākas sadarbības ar migrācijas izcelsmes valstīm, lai rakstu reģionāla līmeņa risinājumus.

Latvija uzskata, ka priekšnoteikums funkcionējošai ES migrācijas politikai ir visaptveroša pieeja, kurā apvienota ES ārējo robežu efektīvāka kontrole, pastiprināta sadarbība ar migrācijas izcelsmes un tranzīta valstīm, kā arī migrācijas iekšējā dimensija, tai skaitā solidaritāte ar ES dalībvalstīm, kas saskaras ar lielāko migrācijas spiedienu. Vienlaikus Latvija saglabā savu nostāju, ka solidaritātes pasākumi nevar būt automātiski un patvēruma meklētāju pārdales mehānismi nedrīkst būt obligāti.

Saspringtā situācija Tuvo Austrumu reģionā ir pastāvīgā pasaules un ES politikas uzmanības lokā, tās turpmāka destabilizācija/eskalācija var tieši ietekmēt arī Eiropas drošību un ekonomisko stabilitāti. Tāpēc Latvijas interesēs gan daudzpusējos, gan divpusējos formātos ir iestāties par stabilitāti reģionā veicinošiem politiskiem risinājumiem, kā arī turpināt padziļināt divpusējās attiecības ar reģiona valstīm sadarbībā ar stratēģiskiem partneriem.

Kopā ar pārējām ES valstīm Latvija turpinājusi iestāties par ANO uzraudzītu politisko procesu Sīrijā, kā arī iestājusies par ANO īpašā sūtņa centieniem izveidot Sīrijas Konstitucionālo komiteju, lai panāktu politisku risinājumu un militārā konflikta izbeigšanu. Latvija politiski ir atbalstījusi stabilizācijas pasākumu uzsākšanu Sīrijas demilitarizētās teritorijās, vienlaikus norādot, ka ES Sīrijas rekonstrukcijā iesaistīties tikai pēc politiskā pāreja procesa beigām. Lai izslēgtu jebkuru atkārtotu Sīrijas režīma ķīmisko ieroču izmantošanu, Latvija arī paudusi gatavību atbalstīt stingru

sabiedroto rīcību, ja Sīrijas valdība atkārtoti rupji pārkāptu starptautiskās tiesības un veiktu ķīmiskus uzbrukumus.

Pastāvošie Tuvo Austrumu miera procesa risinājumi formāti pēdējās desmitgadēs nav spējuši panākt manāmu progresu, nedz arī puses ir spējušas sēsties pie saruna galda. ASV intensīvais dialogs ar Līča valstīm un Izraēlas un mēreno arābu valstu kopējās intereses reģiona drošības saglabāšanā tieši varētu dot impulsu procesa virzībai. Latvija savā nostājā ir stingri iestājusies par divu valstu risinājumu, atbalstījusi ES lomas palielināšanu TAMP, kā arī uzturējusi divpusēju dialogu gan ar Izraēlu, gan ar Palestīniešu pašpārvaldi.

Latvijas nostājas mērķis Irānas jautājumā ir tās kodolprogrammas, ballistisko raķešu izplatības un destabilizējošās reģionālās ārpolitikas ierobežošana. Neraugoties uz atšķirībām taktikā, šis mērķis ir kopīgs Eiropas Savienībai un ASV. Neskatoties uz ASV izstāšanos no Kopīgā visaptverošā rīcības plāna (*JCPOA*), Latvija kopā ar ES turpina iestāties par tā saglabāšanu, jo uzskata *JCPOA* par efektīvāko veidu Irānas kodolprogrammas ierobežošanai un globālo masu iznīcināšanas ieroču neizplatīšanas centienu stiprināšanai. Vienlaikus Latvija iestājas par ciešas transatlantiskās saites un dialoga uzturēšanu, jo risinājums attiecību normalizācijai ir rodams vienīgi sarunās ar ASV līdzdalību. Latvija uzskata, ka ir jāstrādā pie ES un ASV pieņemama risinājuma meklēšanas. Irānas destabilizējošā politika reģionā un tās pretlikumīgā rīcība, vēršoties pret režīma pretiniekiem pat Eiropas valstu teritorijā, kā tas bija Francijas un Dānijas gadījumā, ir kategoriski nepieņemama. Latvija atbalsta ciešāku ES dalībvalstu praktisku sadarbību šādas rīcības novēršanai.

Sadarbība Ziemeļeiropā un Baltijas jūras reģionā

Sadarbība Baltijas jūras un plašākā Ziemeļeiropas reģionā bija viena no svarīgākajām 2018. gada Latvijas ārpolitikas prioritātēm. Savas intereses Latvija īstenoja izmantojot divpusējās sadarbības iespējas, kā arī Baltijas Ministru padomi, Baltijas un Ziemeļvalstu sadarbību tā sauktā *NB8* formāta ietvaros, kā arī vadot Baltijas jūras valstu padomes (BJVP) darbu.

Latvijas viens no svarīgākajiem labklājības priekšnoteikumiem ir mūsdienīgas tautsaimniecības infrastruktūras attīstība, kas ciešāk integrē Baltijas jūras reģiona valstu tirgu un ļauj Latvijai izmantot priekšrocības, kuras sniedz ES Vienotais tirgus. Tādēļ Baltijas Ministru Padomes darba viena no svarīgākajām prioritātēm bija Baltijas valstīm stratēģiskas infrastruktūras attīstība. Tas nav tikai ekonomikas jautājums. Tādiem projektiem kā *Rail Baltica* un enerģētikas infrastruktūras kopīgiem projektiem ir arī izteikta arī Baltijas valstu drošības dimensija. Šis ir bijis ļoti noderīgs formāts nacionālo pozīciju veidošanai par nākamā ES daudzgadu budžetu un Baltijas valstu prioritāšu atspoguļojumā tajā.

2019. gadā Latvija kā Baltijas Ministru Padomes prezidējošā valsts vadīs tās darbu. Turpinot veicināt Baltijas reģiona drošību un labklājību, esam noteikuši trīs prioritāros virzienus - drošības stiprināšanu, reģionālās savienojamības attīstību un kopīgu interešu aizstāvību ES ietvaros. Reģiona labklājība ir veicināma ar reģionālās savietojamības projektu attīstību, izmantojot pastāvošo un nākotnes starpreģionu sinerģijas. Šajā kontekstā īpaša uzmanība tiks veltīta enerģētikas, transporta un digitālās savienojamības projektiem, veicinot aizvien plašāku sadarbību Baltijas jūras reģionā.

Enerģētikas jomā tuvākā gada laikā jāturpina aktīvs darbs, lai ieviestu dzīvē jau pieņemtos lēmumus projektu savlaicīgai realizēšanai, cita starpā nodrošinot finansējumu nākamā ES budžeta ietvaros (piemēram, Baltijas valstu elektrotīklu sinhronizācijai). Svarīgi turpināt iesākto darbu pie reģionālā dabasgāzes tirgu izveides, nodrošinot pēc iespējas augstāku tirgus likviditāti, tādejādi stiprinot arī energoapgādes drošību un mazinot energoatkarību. Veicinot reģionālās tirgus

veiksmīgu darbību, ir jāpabeidz iecerētās investīcijas Baltijas valstu starpvalstu savienojumu nostiprināšanā un modernizācijā, kā arī Inčukalna PGK modernizācijā. Transporta jomā uzskatām par stratēģiski svarīgu Baltijas valstu vienotas nostājas saglabāšanu *Rail Baltica* projekta ieviešanas jautājumos, tostarp arī par reģionālās drošības komponenti šī projekta ietvaros. Apzinoties *Rail Baltica* saimniecisko nozīmīgumu Baltijas jūras reģionā, esam ieinteresēti, lai Somija un Polija pilnvērtīgi iesaistītos projekta īstenošanā.

Latvija ir aktīva Eiropas Savienības vienotā digitālā tirgus atbalstītāja. Turpinot strādāt pie inovāciju un jauno tehnoloģiju izmēģināšanas, Baltijas – Ziemeļu reģionam paveras liels potenciāls nākotnē kļūt par līderi digitālās savietojamības ieviešanā. “Digitālā Baltijas ceļa” projekts, kura ietvaros Baltijas valstis ir vienojušās par savienotās un automatizētās braukšanas un 5G tehnoloģiju attīstīšanu, ir viens no spilgtākajiem piemēriem šajā jomā.

Ziemeļeiropa ir Latvijas identitāti un ģeopolitiku nosakošais reģions. Tas vienlaikus ir svarīgākais Latvijas tirgus, kurš arī pārskatāmā nākotnē būs pozitīvas Latvijas ekonomikas attīstības ilgtspējības pamats. Šis ir tirgus, uz kuru Latvijas uzņēmēji eksportē gandrīz pusi - 44% - no sava preču eksporta. Tas ir lielākais savstarpējo investīciju avots Latvijas tautsaimniecībai. Ciešu reģiona ekonomisko integrāciju veicina savstarpēji integrētais finanšu sektors. Reģiona valstis vieno kopīgs redzējums par demokrātiskas un atvērtas sabiedrības pamatvērtībām, kopīgi pieredzētais kopīgajā vēsturē. Tas veicina NB8 reģiona savstarpējo sadarbību, kā arī sešu ES dalībvalstu (NB6) vienotu skatījumu uz turpmāko attīstību ES sadarbības ietvaros. Vienlīdz nozīmīga reģiona drošības un attīstības veicināšanai arī Polijas un Vācijas ciešai iesaistei.

2018. gadā Latvija uzsāka savu prezidentūru Baltijas jūras valstu padomē (BJVP). Saprotot šī brīža ģeopolitikas ietekmi uz BJVP sadarbību, Latvija, vadot organizācijas darbu, fokusējas uz reģionam nozīmīgi reālu projektu īstenošanu Latvijai specifiski prioritārās jomās. Ārlietu ministrija koordinē Latvijas prezidentūras darbu un ciešā sadarbībā ar Latvijas nozaru ministrijām ir definējusi trīs galvenās prezidentūras prioritātes: (1) reģiona civilās drošības nostiprināšana, cīņa pret cilvēktirdzniecību, organizētās noziedzības apkarošana; (2) reģiona kultūrvēstures mantojuma inovatīva saglabāšana; (3) ilgtspējīgas reģiona attīstības veicināšana stratēģiskā ietvara “Baltija 2030” rīcības plāna ietvaros. Šīs būs Latvijas BJVP prezidentūras prioritātes arī 2019. gadā.

Latvija prezidē BJVP darba un ekspertu grupās, tai skaitā darba grupā cīņai pret cilvēku tirdzniecību. Darba grupas aktivitāšu mērķis Latvijas prezidentūras laikā ir pilnveidot izpratni par cilvēku tirdzniecības upuru tiesībām, stiprināt izmeklēšanu un kriminālvajāšanu, sekmēt cilvēku tirdzniecības lietu efektīvu izskatīšanu tiesās, veicināt savstarpējo uzticību starp visiem sadarbības partneriem, kas iesaistīti šī nozieguma apkarošanā un savlaicīgas palīdzības sniegšanā cietušajiem. Šī grupa sadarbojas ar BJVP Ekspertu grupu sadarbībai riska grupas bērnu jautājumos, lai turpinātu pašvaldībās esošo institūciju un plašsaziņas līdzekļu lomas stiprināšanu cilvēku tirdzniecības novēršanā un darbu pie pārrobežu starpinstitūciju sadarbības mehānisma Baltijas jūras reģionā pilnveidošanas.

Domājot par Baltijas jūras reģiona iespējām un izaicinājumiem, jāpatur prātā, ka reģions nav izolēts no pārējās globālās attīstības, un ir jāredz iespējas, ko sniedz sinerģijas un kopīgas intereses ar citiem Baltijas jūras reģiona kaimiņos esošiem reģioniem. Reģionālās sadarbības instrumenta - Ziemeļu dimensijas - ietvaros notiek ES praktiskā sadarbība ar partneriem Norvēģiju, Islandi un Krieviju, kā arī novērotājvalsti Baltkrieviju. 2019. gadā Latvija uzsāks savu prezidēšanu Ziemeļu dimensijas Transporta un loģistikas partnerībā un Kultūras partnerībā, kā arī turpinās 2018. gadā uzsāktu prezidēšanu Veselības un labklājības partnerībā. Pozitīvi jāvērtē Apvienotās Karalistes pastāvīgā interese nostiprināt savu sadarbību ar NB8 reģiona valstīm. Pēc Apvienotās Karalistes

izstāšanās no ES, īpašu nozīmi iegūs Ziemeļu nākotnes forums, kas ir tradicionāls NB8 un Apvienotās Karalistes augstākā līmeņa izpildvaru vadītāju tikšanās stratēģisks formāts, kā arī iespēja dažādu jomu profesionāļiem, pētniekiem, uzņēmējiem un viedokļu līderiem veidot savas profesionālās sadarbības tīklojumu.

ES kaimiņu politika/Austrumu partnerība un sadarbība ar Centrālāziju

Kā viena no galvenajām prioritātēm arī turpmāk Latvijas ārpolitikas dienaskārtībā tiks saglabāta Eiropas Kaimiņattiecību politika, t.sk. sadarbība Austrumu partnerības formāta ietvaros, kā arī ciešāku ES attiecību veidošana ar Austrumu partnerības valstīm Armēniju, Azerbaidžānu, Baltkrieviju, Gruziju, Moldovu un Ukrainu. Drošība un ekonomiskā labklājība gan reģionā, gan minētajās valstīs ir svarīgi faktori, kas tiek ņemti vērā, izstrādājot un īstenojot Latvijas valsts ārpolitiku. Attīstot divpusējo sadarbību un izprotot un atbalstot šo valstu ārpolitiskās intereses un potenciālu Austrumu partnerības formātā, Latvija atbalsta ES perspektīvu Ukrainai, Moldovai un Gruzijai, kā arī diferencietu pieeju pārējām Austrumu partnerības valstīm.

Latvijas un Austrumu partnerības valstu kopējā vēsturiskā pieredze, kā arī Latvijas kā ES un NATO dalībvalsts atbalsts šīm valstīm ļauj Latvijai veiksmīgi iesaistīties globālajos procesos, ieņemt atbilstošu vietu diskusijās un veicināt Latvijas kā atbildīga reģionālā un starptautiskā spēlētāja lomu demokrātijas un likuma varas standartu ieviešanā. 2018. gadā tika uzsākta aktīva un dinamiska Austrumu partnerības 2017. gada samita apstiprināto lēmumu un “2020 Dokumenta” uzdevumu ieviešana, paredzot plašāku un dziļāku praktisko sadarbību prioritārajās nozarēs starp ES un Austrumu partnerības valstīm.

Sākoties sarunām par ES Daudzgaļu budžetu 2021.-2027. gadam, Latvija par prioritāti ir izvirzījusi atsevišķa Eiropas kaimiņu politikas instrumenta saglabāšanu un iestājas par ES iesaistes pastiprināšanu Austrumu kaimiņu reģionā.

Pēdējo gadu laikā Centrālāzijas reģionā ir vērojamas nozīmīgas pārmaiņas – šo valstu politiskās vadības paustā apņēmība attīstīt ciešāku reģionālo sadarbību rada pozitīvu fonu reģiona stabilitātes un drošības, kā arī ekonomiskās situācijas uzlabošanai. Vērojama arī lielāka atvērtība sadarbībai ar ES kā uzticamu partneri bez slēptām ģeopolitiskām interesēm. Taču vienlaikus jāapzinās, ka nākotnes riski Centrālāzijā joprojām ir saistīti ar drošības situāciju Afganistānā, starptautisko terorismu un radikālismu. Lai nodrošinātu ES politikas atbilstību Centrālāzijas dinamiskajai politiskajai un drošības videi, 2018. gadā tika uzsāktas diskusijas par jaunās ES-Centrālāzijas stratēģijas elementiem gan ar Centrālāzijas valstīm, gan ES ietvaros. Latvija ir aktīvi paudusi savu viedokli un ir redzama spēlētāju vidū, formulējot un aizstāvot savas un ES intereses reģionā.

Kā perspektīvas turpmākās sadarbības jomas varētu attīstīties transports un tranzīts (īpaši Eiropas – Āzijas savienojamības kontekstā), ilgtspējīga vides attīstība un lauksaimniecība. Latvija turpina sniegt divpusējo attīstības sadarbības palīdzību trim Centrālāzijas valstīm – Uzbekistānai, Kirgizstānai, Tadžikistānai. Realizējot Eiropas Savienības finansētos projektus, Latvija aktīvi piedalās Centrālāzijas tiesībaizsardzības iestāžu robežas drošības sistēmas pilnveidošanā, īpašu uzmanību pievēršot aktuāliem riskiem adekvātas, funkcionēt spējīgas robežapsardzības sistēmas izveidošanā. Taču apzinoties Latvijas ierobežoto finansiālo un administratīvo kapacitāti apjomīgu ES projektu apguvē, esam ieinteresēti jaunu sadarbības instrumentu uzsākšanā Centrālāzijā (piemēram, *Twining*), kas ļautu mūsu pieredzi pārvērst konkrētos projektos.

Lai uzturētu Latvijas redzamību Centrālāzijā, tuvākajos gados turpināsies līdzšinējos gados nodibinātie augstākā līmeņa kontakti, t.sk. parlamentārā sadarbība, jāpadziļina sadarbība “nišas”

valsts reformu procesa, izglītības, ilgtspējīgas vides politikas un lauksaimniecības eksportspējas veicināšanā. Tāpat turpināsim spēlēt aktīvu lomu ES kopējās ārpolitikas veidošanā ar Centrālāziju.

Būtisks elements Centrālāzijas un Austrumu partnerības valstu ilgtspējīgai attīstībai ir arī pilsoniskās sabiedrības lomas palielināšanā un stiprināšanā minētajās valstīs. Šajā jomā aktīvi darbojas Latvijas nevalstiskās organizācijas, kurām ir svarīga loma attīstības sadarbības projektu īstenošanā un sabiedrības informēšanā un izglītošanā. Tās piedalās Attīstības sadarbības politikas konsultatīvās padomes darbā, to viedoklis un ekspertīze tiek ņemts vērā, gatavojot gan attīstības sadarbības politikas plānošanas dokumentus un tiesību aktus, gan Latvijas pozīcijas un nostājas par ES un ANO politikas priekšlikumiem attīstības sadarbības jomā.

Dialogs ar sabiedrību un diskusija par Eiropas nākotni

Brexit balsojums savā ziņā bija arī uzticības krīze ES. Viens no veidiem uzticēšanās un piederības atjaunošanai ir sabiedrības līdzdalības veicināšana, ieklausīšanās cilvēkos vairāk nekā iepriekš. Pēc Francijas prezidenta Emanuela Makrona rosinātās iniciatīvas 2018. gadā visā Eiropā notika “pilsoņu konsultācijas” jeb iedzīvotāju viedokļa izziņošana par Eiropu - kādas pārmaiņas vajadzīgas Eiropā, lai ES varētu palīdzēt piepildīt cilvēku cerības. Šo dialogu viens no mērķiem bija apliecināt, ka katram iedzīvotājam ir iespēja piedalīties Eiropas nākotnes veidošanā.

Latvijā pilsoņu dialoga ietvaros notika plašas publiskās diskusijas, kuru galvenais mērķis bija sarunu ceļā iegūt padziļinātu ieskatu iedzīvotāju bažās, cerībās un ieteikumos par šodienas un nākotnes Eiropu. Šī dialoga būtiskākais atzinums - Latvijas pilsoņi augsti vērtē tās iespējas, kuras šobrīd piedāvā atrašanās Eiropas Savienībā, kā arī uzskata, ka šīs ES pilsoņu brīvības ir nākotnē vēl vairāk jāstiprina un jāpadziļina. Tika identificēta vēlme veidot dziļāku saikni ar citu ES dalībvalstu pilsoņiem. Iedzīvotāji uzskata, ka Eiropai jākļūst taisnīgākai, it sevišķi attiecībā uz sociāliem jautājumiem, kā arī tai saviem pilsoņiem jāpiedāvā drošības garantijas un drošības sajūta. Galvenās Latvijas pilsoņu bažas saistītas ar ES nākotni, taisnīguma un vienlīdzības trūkumu, spējām reaģēt uz mūsdienu pasaules izaicinājumiem un drošības jautājumiem, tai skaitā bažas par to, vai Eiropa ir droša pret militāriem, terora un hibrīddraudiem. Tāpat tika identificētas bailes par nacionālās identitātes, valodu daudzveidības un pašnoteikšanās zaudēšanu. Sarunās iezīmējās iedzīvotāju bažas par to, ka Eiropas Savienība varētu izjukt populisma un sabiedrības apātijas dēļ. Savos ierosinājumos Latvijas pilsoņi vēlētos, lai ES spētu piemēroties jebkādam globālām pārmaiņām, investējot izglītībā, zinātnē un inovācijās, nodrošinātu dzīves līmeņa izlīdzināšanos gan dalībvalstu līmenī, gan visas Eiropas Savienības līmenī, kā arī sniegtu drošības sajūtu eiropiešiem. Tāpat Latvijas iedzīvotāji vēlētos redzēt taisnīgāku Eiropas Savienību, it sevišķi attiecībā uz dzīves līmeņa izlīdzināšanos gan dalībvalstu, gan visas Eiropas Savienības līmenī. Būtiski, ka lielāko daļu pasākumu pilsoņu dialoga ietvaros Latvijā organizēja sabiedriskās organizācijas, eksperimentējot ar dažādiem formātiem, lai iesaistītu sabiedrību diskusijā par Eiropu.

Nacionāli iegūtie rezultāti tika apkopoti kopīgā ziņojumā un iesniegti ES valstu un valdību vadītājiem, kuri tos apsprieda 2018. gada decembra Eiropadomes sanāksmē. Iedzīvotāju viedokļu apkopojums ir nozīmīgs informācijas avots un ieguldījums kopīgas vīzijas veidošanā par Eiropas Savienības tālāku attīstību, valstu un valdību vadītājiem līdz 2019. gada jūnijam vienojoties par Eiropas Savienības prioritārajiem darbības virzieniem turpmākajos piecos gados. Būtiski, ka dialogu konceptu un paredzēto pasākumu plānu tika izstrādāti un īstenoti ciešā sadarbībā ar nevalstisko sektoru un Eiropas Komisijas pārstāvniecību Latvijā, kā arī sadarbojoties ar

augstskolām Valmierā, Liepājā, Daugavpilī un Jelgavā un ES informācijas punktiem Latvijas novadu bibliotēkās.

Ārlietu ministrijai ir uzticēta ES komunikācijas funkcija, kuras mērķis ir rosināt diskusiju par ES un Latvijai nozīmīgiem jautājumiem. Komunikācijas pamatvēstījumi ir valsts pārvaldes atvērtība sabiedrībai un iespēja katram Latvijas pilsonim ietekmēt Eiropas nākotni. Uzsvars tiek likts uz jauniešu auditorijām, kuras gan izrāda lielu interesi par ES, gan bieži norāda uz informācijas trūkumu. Īpaša uzmanība tiek pievērsta tam, lai dialogā par Eiropas jautājumiem varētu piedalīties ne tikai galvaspilsētā dzīvojošie, bet gan Latvijas iedzīvotāji visos valsts reģionos. Šī iekļaujošā pieeja komunikācijai tiek īstenota, iesaistot citus informācijas sniedzējus sabiedrības informēšanā par ES un Latvijas dalību tajā. Īpaši jāizceļ 31 ES informācijas punktu ieguldījums.

3. Transatlantiskās attiecības un drošība

Būtiskākie izaicinājumi un sadarbība transatlantiskajā telpā

Tradicionālie un jaunie apdraudējumi

Eiroatlantiskā telpa joprojām ir globālās stabilitātes un noteikumos balstītās starptautiskās kārtības stūrakmens. Vienlaikus turpina pieaugt gan ārēji, gan iekšēji izaicinājumi, kas rada spiedienu uz pašreizējo kārtību un līdz ar to arī uz Latvijas drošību. Krievija nemainīgi uztur konfrontācijas kursu ar Rietumiem un turpina rīkoties pretēji starptautisko tiesību principiem.

NATO klātbūtne reģionā ir tieša atbilde Krievijas agresijai pret Ukrainu. Krievijas spēju stiprināšana Baltijas reģionā saistāma ar centieniem iegūt priekšrocības potenciāla konflikta ar NATO gadījumā, kaut arī tiešas sadursmes varbūtība joprojām vērtējama kā zema. Tādi soļi kā “Iskander” raķešu kompleksu izvietošana Kaļiņingradas apgabalā un raķešu šaušanas mācības mūsu ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā ir apzināta spēka demonstrēšana ar mērķi izaicināt Latvijas Eiroatlantisko kursu un radīt nedrošību Latvijas iedzīvotājos.

Līdzās konvencionāliem draudiem arvien spēcīgāk izpaužas hibrīdais apdraudējums, kur līdzās militāriem līdzekļiem tiek izmantoti dažādi nemilitāri instrumenti, tostarp kiberuzbrukumi un propaganda. Informācijas tehnoloģijas, kurām ir strauji pieaugoša ietekme poliskajos, ekonomikas un sociālajos procesos, tiek arvien aktīvāk izmantotas ļaunprātīgos nolūkos ar mērķi vājināt demokrātiskas un atvērtas sabiedrības. Reaģējot uz to, ka hibrīdā apdraudējuma izpausmes šobrīd kļūst arvien intensīvākas un tām tiek pievērsta pieaugoša uzmanība arī NATO un Eiropas Savienības līmenī, ir svarīgi attīstīt izpratni, ka jaunie un tradicionālie (militārie) izaicinājumi ir savstarpēji papildinoši, nevis nošķirti, un līdz ar to arī atbildei uz tiem ir jābūt visaptverošai.

Kiberdrošības un kibernetikas radītie izaicinājumi pieaug gan kvantitātes, gan sarežģītības ziņā. Lai uzlabotu kiberdrošību, Latvija ir ieinteresēta aktīvā un mērķtiecīgā starptautiskajā sadarbībā. Latvija atbalsta jēgpilnu esošo ar kiberdrošību saistīto starptautisko mehānismu izmantošanu un esošo starptautisko normu un tiesību piemērošanu kā fiziskā, tā arī virtuālā vidē. Latvija atbalsta cilvēktiesībās balstītu pieeju kiberdrošībai.

Starptautiskā terorisma radītais apdraudējums ir viens no nopietnākajiem izaicinājumiem ne tikai pasaulē un Eiropā, bet ietekmē arī Latvijas valstspiederīgo drošību un ekonomiskās intereses. 2018. gads iezīmējās ar vairākām pozitīvām tendencēm terorisma apkarošanas jomā: krities Eiropā īstenoto terorisma aktu skaits; *ISIL/Daesh* grupējums ir zaudējis gandrīz visu tā iepriekš kontrolēto teritoriju Irākā un Sīrijā, kā arī ievērojami samazinājies cilvēku skaits, kas nelegāli dodas cīnīties

bruņotos konfliktos ārvalstīs. Vienlaikus cilvēku upuri teroristu uzbrukumos, tostarp Francijā un Beļģijā, vēlreiz apliecināja, ka jāturpina neatlaidīga un vienota cīņa pret starptautisko terorismu. Latvijas nacionālās drošības interesēs ir aktīva iesaiste vienotas pretterorisma politikas īstenošanā kopa ar sabiedrotajiem, lai cīnītos ar terorisma cēloņiem, nepieļautu tā izplatību un novērstu tā sekas. Vēršanās pret terorisma finansēšanu un ārvalstu teroristu kaujiniekiem, kā arī radikalizācijas novēršana ir prioritāri jautājumi ANO, NATO un ES formātos, kuros Latvija turpinās sadarbību ar partneriem terorisma apkarošanā un radikalizācijas novēršanā.

Nelegālu masu iznīcināšanas ieroču programmu attīstība, šo ieroču un materiālu kontrabanda, kā arī vāja eksporta kontrole atsevišķos pasaules reģionos, veido negatīvu sinerģiju, apdraudot starptautisko mieru un drošību. Ņemot vērā tehnoloģiju attīstību un globalizācijas procesus, šo risku novēršana kļūst aizvien sarežģītāka. Tam ir nepieciešama mērķtiecīga, vienota un cieši koordinēta starptautiskās sabiedrības rīcība.

Stratēģiskā partnerība ar ASV un sadarbība ar Kanādu

Eirotlantiskā saikne saskaras ar pārbaudījumiem, ko veicina viedokļu atšķirības tirdzniecības, klimata un citos jautājumos. ASV sūta skaidru vēstījumu NATO Eiropas sabiedrotajiem par nepieciešamību pēc vienlīdzīgākas militāro izdevumu sloga sadales, norādot, ka pašreizējā situācija, kurā ASV nodrošina neproporcionāli lielu daļu no NATO dalībvalstu tēriņiem aizsardzībā, nav ilgtspējīga. Lai arī šo jautājumu nevar atrisināt acumirkļi, tomēr sagaidām, ka pārskatāmā periodā Eiropas sabiedroto nodrošinās līdzvērtīgu ieguldījumu NATO aizsardzībā. Latvija šajā situācijā nedrīkst atkāpties no savu saistību pildīšanas attiecībā uz aizsardzības izdevumiem.

Latvijas drošība stingri sakņojas ciešā Eirotlantiskā sadarbībā starp Eiropu, ASV un Kanādu. ASV praktiskais militārais atbalsts mūsu reģionam un Eiropas drošībai saglabājas un pieaug, kam vēlreiz guvām apliecinājumu arī 2018. gada aprīļa ASV-Baltijas valstu Prezidentu Samitā Vašingtonā un Samita deklarācijā. Izceļams ir Kanādas ieguldījums mūsu un Eirotlantiskajā drošībā, tostarp uzņemoties turpināt NATO paplašinātās klātbūtnes bataljona kaujas grupas vadību Latvijā līdz 2023. gadam.

Latvija turpinās strādāt pie tā, lai uzturētu aktīvu politisko dialogu un daudzpusīgu praktisko sadarbību ar ASV. Latvijai un pārējām Baltijas valstīm pēdējo divu gadu laikā ar Donalda Trampa administrāciju ir noticis ļoti intensīvs augsta līmeņa dialogs. Valdība turpinās darbu pie 2018. gada aprīlī Vašingtonā notikušajā Baltijas valstu un ASV prezidentu samitā panāktu vienošanos īstenošanas, stiprinot turpmāku visaptverošu sadarbību drošības, ekonomikas, inovāciju, kultūras un izglītības jomās. Regulāri politiskie kontakti ar ASV administrāciju un Kongresu palīdzēs tālāk stiprināt ASV militāro klātbūtni Baltijas reģionā un ASV atbalsta turpināšanu Baltijas valstu aizsardzības spēju celšanai. ASV lēmums par 170 miljonu dolāru liela finansiāla atbalstu Baltijas valstu drošībai, kā arī ievērojama līdzekļu palielināšana Eiropas atturēšanas iniciatīvai, ir tam konkrēts apliecinājums.

Krievijas ārpolitika/divpusējās attiecības

2018. gadā ES un NATO dalībvalstu attiecības ar Krieviju turpināja saasināties tās īstenošanās agresīvās un provokatīvās ārpolitikas rezultātā, kas aizsākās jau 2008. gadā ar agresiju pret Gruziju. Konflikts Ukrainā joprojām turpinās, Minskas vienošanos izpildē nav progresa. Situāciju papildus ir saasinājusi Krievijas militārā agresija Kerčas jūras šaurumā, kas ir klajā pretrunā ar Ukrainas suverenitāti un starptautiskajām tiesībām. Sīrijas konfliktā Krievija turpina militāri atbalstīt prezidenta Bašāra al Asada spēkus. Krievija demonstrē gatavību un spējas izmantot

jebkurus līdzekļus savu mērķu sasniegšanai, tai skaitā iejaukšanos vēlēšanu procesos un aizliegtu ķīmisko ieroču pielietošanu citas valsts teritorijā. Reaģējot uz ķīmisko uzbrukumu Solsberijā š.g. martā un demonstrējot solidaritāti ar Lielbritāniju, ES un NATO dalībvalstis izraidīja vairāk nekā 150 Krievijas diplomātus (Latvija izraidīja vienu Krievijas diplomātu, uz ko Krievija atbildēja ar Latvijas diplomāta izraidīšanu). Savukārt februārī, izpildot Saeimas lēmumu “Par aicinājumu noteikt sankcijas Sergeja Maņņitska lietā iesaistītajām personām”, ārlietu ministrs noteica iecelšanas liegumu Latvijā 49 personām.

2018. gada pavasarī notikusī Krievijas prezidenta pārvēlēšana un tai sekojušī atsevišķu personāliju nomaiņa prezidenta administrācijā un valdības sastāvā apliecināja, ka būtiskas izmaiņas Krievijas īstenotajā politikā tuvāko gadu laikā nav sagaidāma. Līdz ar to pārskatāmā perspektīvā Latvijas divpusējās attiecības ar Krieviju turpinās noteikt līdzšinējā ES divu ceļu politika ar dialogu diplomātiskajā līmenī un ierobežojošajiem pasākumiem un 2018. gada 16. aprīlī ES Padomē atkārtoti apstiprinātie pieci pamatprincipi ES attiecībām ar Krieviju. Šajā situācijā sagaidāmi ļoti ierobežoti divpusējie politiskie kontakti – sadarbība turpināsies galvenokārt ekspertu līmenī un praktiskās sadarbības jomās, kuras neskar sankcijas un kurās ir skaidra Latvijas ieinteresētība (transporta un loģistika, robežapsardze un muiža, organizētās noziedzības un nelegālās migrācijas apkarošana).

Līdz šim veiksmīgs divpusējās sadarbības piemērs ir Latvijas - Krievijas divpusējās pārrobežu sadarbības programmas 2014.–2020. gadam īstenošana. Tai piešķirtā finansējuma (27 miljoni eiro) ietvaros tiek veicināta abu valstu reģionu sadarbība uzņēmējdarbības, vides aizsardzības un pārrobežu mobilitātes jomās. Programmas teritorija aptver Rīgu, Vidzemi, Latgali un Zemgali Latvijā, kā arī Pleskavas apgabalu, Ļeņingradas apgabalu un Sanktpēterburgas pilsētu Krievijā. Veiksmīgi noslēdzies arī Latvijas un Krievijas robežas demarkācijas process – demarkācijas dokumenti ir apstiprināti abu valstu valdībās un tie stājās spēkā 2018. gada 21. aprīlī. 2019. gadā tiks uzsākts darbs pie Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības līguma par valsts robežas režīmu sagatavošanas. Par prioritāti turpmākajam laika periodam uzskatāma abu valstu sadarbība pie robežas praktiskās iekārtošanas, t.sk. robežšķērsošanas punktu un infrastruktūras pilnveidošanas, meliorācijas darbiem uz robežupēm, žoga izbūves uz robežas.

Savā ārpolitikā Latvija uzturēs jautājumus par demokrātijas un cilvēktiesību situāciju Krievijā, tai skaitā tieši uzrunājot Krievijas valsts pārstāvjus. Prasību Krievijai bez nosacījumiem atbrīvot Ukrainas kinorežisoru Oļegu Sencovu, kura badastreiks ilga no 2018. gada 14. maijam līdz 5. oktobrim, kā arī žurnālistu Romanu Suščenko un 64 Ukrainas politiešus, kuri atrodas Krievijas cietumos, Latvija ir izteikusi gan divpusēju tikšanos laikā ar Krievijas amatpersonām, gan 2018. gada septembrī ārlietu ministra runas ietvaros ANO Ģenerālās Asamblejas laikā, gan arī Saeimas paziņojumā un sociālajos tīklos. Krievija ir aicināta ievērot starptautisko tiesību normas un saistības, it īpaši attiecībā uz izteikšanās un pulcēšanās brīvību, kas pēdējā gada laikā tikusi jūtami ierobežota, kā arī pārtraukt represijas un diskrimināciju pret opozīcijas pārstāvjiem, žurnālistiem, cilvēktiesību aktīvistiem, *LGBTI* pārstāvjiem un Krimas tatāriem.

Latvijas rīcība apdraudējuma mazināšanai

NATO kolektīvā aizsardzība un Briseles samita rezultāti

Latvijas atbilde, reaģējot uz pašreizējiem drošības izaicinājumiem, balstās ciešā sadarbībā ar NATO sabiedrotajiem, tostarp nodrošinot nepieciešamo uzņemošās valsts atbalstu sabiedroto klātbūtnei Latvijā, kā arī Latvijas patstāvīgā rīcībā, mērķtiecīgi ceļot aizsardzības spējas un veicot pasākumus, lai vērstos gan pret militāriem, gan nemilitāriem draudiem. Latvija turpina sniegt

ieguldījumu starptautiskajās misijās un operācijās. Latvijai ir jāpilda NATO prasības, pirmkārt, mūsu pašu drošības interesēs, un ir jābūt gataviem ieguldīt aizsardzībā 2,5% no IKP.

NATO Briseles samits ir apliecinājis, ka sabiedroto pozīcija attiecībā uz Ziemeļatlantijas līguma 5. panta saistībām joprojām ir nelokāma. Turklāt šīs garantijas ir attīstījušās atbilstoši mūsdienu prasībām, un atbilstoša sabiedroto lēmuma gadījumā arī vērienīgs kiberuzbrukums vai hibrīdā apdraudējuma kampaņa var tikt pielīdzināta bruņotam uzbrukumam un rosināt atbilstošu NATO atbildi. Latvijai kopā ar līdzīgi domājošiem sabiedrotajiem ir jānodrošina, lai līdz ar 2014. gada Velsas samitu uzsāktais vērienīgais NATO adaptācijas process, reaģējot uz drošības vides izmaiņām, nepalēninātos un Alianse turpinātu nostiprināt spējas ātri un efektīvi reaģēt uz jebkuru apdraudējumu.

Sabiedroto spēku klātbūtne ir daļa no plašākas NATO kolektīvās aizsardzības sistēmas, kur Latvijai īpaši svarīgs elements ir NATO spējas operatīvi nosūtīt papildspēkus uz mūsu reģionu krīzes gadījumā. Lai to nodrošinātu, ir nepieciešami spēki atbilstošā gatavībā, spējas infrastruktūra šo spēku pārvietošanai, kā arī spējas pārvarēt potenciālā pretinieka radītos šķēršļus, tajā skaitā pretpieejas spējas. Īstenojot NATO Briseles Samitā paziņoto lēmumu par daudz nacionālā divīzijas līmeņa štāba "Ziemeļi" izvietojumu Latvijā 2019. gadā, tiks sperts būtisks nākamais solis sabiedroto klātbūtnes stiprināšanai, ciešāk integrējot Baltijas reģionu NATO komandvadības mehānismos.

Latvija aktīvi atbalsta NATO īstenoto partnerību politiku, kas paredz padziļināt politisko dialogu un praktisko sadarbību ar valstīm, kas nav Alianses dalībvalstis, tādā veidā stiprinot drošību ārpus NATO robežām. Latvijai īpaši svarīgi ir turpināt attīstīt NATO ciešo sadarbību ar Zviedriju un Somiju, tādējādi stiprinot drošību Baltijas jūras reģionā. Tāpat Latvija aktīvi iestājas par Alianses atvērto durvju politikas īstenošanu. Šogad bijusi Dienvidslāvijas Republika Maķedonija saņēma uzaicinājumu uzsākt iestāšanās sarunas NATO, tādējādi demonstrējot, ka NATO durvis ir atvērtas jaunām dalībvalstīm.

Ņemot vērā pieaugošo uzticēšanās plaisu starp rietumvalstīm un Krieviju, ir pastiprinājušies starptautiskie mēģinājumi atjaunot dialogu par eiroatlantiskās drošības jautājumiem EDSO ietvaros. Latvija piedalās 2017. gadā EDSO aizsāktajās Strukturētā dialoga diskusijās par esošajiem un nākotnes drošības izaicinājumiem EDSO reģionā, kā arī veidiem, kā tos pārvarēt. Nozīmīga loma šajā procesā ir militāro aktivitāšu caurskatāmībai un paredzamībai, kas Latvijai ir īpaši svarīgi, ņemot vērā Krievijas īstenoto praksi rīkot neizziņotas plaša mēroga militārās mācības netālu no Latvijas robežām. Ņemot to vērā, Latvija aktīvi iestājas par EDSO ietvaros noslēgto bruņojuma kontroles instrumentu - Vīnes Dokumenta un Atvērto debesu līguma - pilnvērtīgu īstenošanu, kā arī Vīnes Dokumenta modernizāciju, lai nodrošinātu tā atbilstību jaunajai drošības realitātei Eiropā.

Līdzās dialogam EDSO Latvija konstruktīvi piedalās arī NATO – Krievijas padomes sanāksmēs, no kurām pēdējā notika 2018. gada oktobrī. Latvija izmanto šo platformu, lai konsekventi aicinātu Krieviju ievērot lielāku caurskatāmību un paredzamību, īstenojot tās militārās aktivitātes Baltijas reģionā.

ES–NATO sadarbība

ES un NATO sadarbība ir viena no Latvijas prioritātēm drošības un aizsardzības jomā. Viena no šobrīd aktuālākajām ES-NATO sadarbības jomām ir militārās mobilitātes sekmēšana, kas ir būtiska operatīvai NATO spēku pārvietošanai ES teritorijā. Ņemot vērā NATO paplašinātās klātbūtnes spēku nodrošināšanu, Latvija jau šobrīd ir precizējusi tiesību aktus attiecībā uz militārā

personāla statusu un pārvietošanos. Turpmākajos gados turpināsies darbs pie infrastruktūras pielāgošanas.

Būtiska ir sadarbība cīņā pret hibrīdo apdraudējumu, kur ES-NATO sadarbība notiek īpaši aktīvi. Latvija arī turpmāk aktīvi iesaistīsies Eiropas Izcilības centra (Helsinki) cīņai ar hibrīdo apdraudējumu darbībā. Tikpat svarīga ir ES-NATO sadarbība stratēģiskās komunikācijas jomā, īpaši uzsverot sadarbību dezinformācijas tendenču analīzē. Latvija turpinās strādāt pie praktiskās sadarbības padziļināšanas starp NATO Stratēģiskās komunikācijas izcilības centra Rīgā un Eiropas Ārējā darbības dienesta Stratēģiskās komunikācijas struktūrām (*Task Force East and South*).

Eiropas civilo un aizsardzības spēju attīstīšana

Drošība un aizsardzība ir kļuvusi par vienu no svarīgākajiem sadarbības virzieniem Eiropas Savienībā un neatņemamu Eiropas nākotnes diskusijas sastāvdaļu. NATO joprojām ir galvenā kolektīvās aizsardzības organizācija, vienlaikus Latvijas kā ES dalībvalsts interesēs ir turpināt attīstīt ES civilās un aizsardzības spējas reaģēšanai krīzes situācijās.

Latvija aktīvi piedalās ES drošības un aizsardzības stiprināšanā, kā arī izmanto šīs sadarbības sniegtās iespējas gan iekļaujoties jaunajās ES iniciatīvās, gan īstenojot pārrobežu sadarbības projektus aizsardzības spēju attīstīšanā. Īpaši jāuzsver uzsāktā ES Pastāvīgā strukturētā sadarbība (*PESCO*), kuras ietvaros Latvija piedalās divos projektos. Latvijas uzmanības lokā saglabāsies arī militārās mobilitātes sekmēšana ES teritorijā un cieša koordinācija ar NATO šajā procesā.

Kopumā pozitīvi vērtējams ES līmenī notiekošais darbs aizsardzības rūpniecības sektora atbalstam, tostarp Eiropas Aizsardzības fonda izveide. Latvija turpinās iestāties, lai fonda izveides rezultātā tiktu radīti labvēlīgi nosacījumi mazo un vidējo uzņēmumu dalībai tajā.

ES darba kārtībā vēl ir virkne diskutējamu jautājumu un priekšlikumu, tostarp Eiropas Miera fonda izveide, Militārās plānošanas un sadarbības struktūras (*MPCC*) nākotne, vienošanās par ES nākotnes sadarbību ar Apvienoto Karalisti drošībā un aizsardzībā, Francijas prezidenta Emanuela Makrona rosinātā diskusija par ES nākotnes drošības arhitektūru un stratēģisko autonomiju u.c. Līdz ar to ir sagaidāms, ka ES drošības un aizsardzības stiprināšana saglabāsies kā viens no prioritārajiem jautājumiem ES darba kārtībā arī turpmākajos gados. Tāpēc Latvijai būs aktīva šajos procesos gan nacionālā līmenī Latvijas nostājas formulēšanā, konsultācijās ar citām ES dalībvalstīm, gan arī ES lēmumu pieņemšanas procesā.

Līdztekus aizsardzības spēju attīstībai būtiski ir attīstīt ES civilās spējas. Jāuzlabo ES kopējās drošības un aizsardzības politikas misiju uzsākšanas un īstenošanas procedūras un jāpanāk, lai misijas būtu elastīgas, īstenojot savus uzdevumus, mērķorientētas un efektīvas. Nepieciešama ciešāka sadarbība ar tieslietu un iekšlietu, kā arī aizsardzības jomu pārstāvjiem. Misijām ir jāspēj efektīvi iestāties arī pret hibrīdo un kiberapdraudējumu.

4. Latvijas ekonomiskās konkurētspējas stiprināšana

Daudzpusējie sadarbības formāti

Eiropas Savienības ārējās tirdzniecības politika, t.sk. līgumi ar trešajām valstīm

Latvija turpinās aktīvi strādāt, lai nodrošinātu uzņēmējiem arvien jaunas eksporta iespējas, t.sk., atbalstot jaunu ES brīvas tirdzniecības līgumu slēgšanu. Tie nodrošina preču un pakalpojumu tirdzniecības un investīciju liberalizāciju, pieeju publiskajiem iepirkumiem, augstu intelektuālā īpašuma aizsardzību u.c. ieguvumus.

Kopš 2017. gada vidus ES ir nedaudz mainījusi pieeju un brīvas tirdzniecības nolīgumu slēgšanā realizē proaktīvu, efektīvu un rezultatīvu pieeju, kas balstās uz tā saukto “jauno līgumu slēgšanas arhitektūru”. Šī pieeja paredz brīvās tirdzniecības nolīgumu slēgšanu, nodalot Komisijas ekskluzīvā kompetencē esošus jautājumus no Komisijas un Dalībvalstu dalītās kompetences jautājumiem. Tā nodrošina ātrāku un efektīvāku rezultātu, kas viennozīmīgi ir svarīgs aspekts globālās ekonomikas veicināšanas kontekstā. Papildus iepriekš noslēgtiem līgumiem, šī gada otrajā pusē ir parakstīti tirdzniecības līgumi ar Japānu un Singapūru. Ir panāktas vienošanās un visdrīzākajā laikā tiks formāli noslēgti līgumi ar Vjetnamu un Meksiku. Vienlaikus ir uzsāktas jaunas tirdzniecības sarunas ar Austrāliju un Jaunzēlandi, turpinās sarunas arī ar *Mercosur* valstīm un Čīli. Kopumā atbalstot brīvas tirdzniecības līgumu slēgšanu, Latvija iestājas par Latvijas uzņēmēju un sabiedrības interesēm, definējot un aktīvi aizstāvot mūsu ekonomiskās intereses – nodrošināt arvien plašākas eksporta iespējas gan tradicionālajām (kokrūpniecība, mašīnbūve, pārtikas ražošana, farmācija, transporta un loģistikas pakalpojumi), gan perspektīvām jaunām (IKT, dzīvības zinātnes) nozarēm, kā arī rūpēties par Latvijas lauksaimniecības interesēm.

Pasaules tirdzniecības kārtība

Pēdējā laikā būtiskas pārmaiņas piedzīvo tirdzniecības sistēma – šīs pārmaiņas jūtamas gan valstu divpusējās tirdzniecības attiecībās, gan arī globālā mērogā. 2018. gadā nopietnu satricinājumu starptautiskajā tirdzniecības telpā radīja ASV administrācijas pieeja šim jautājumam. Jau ilgāku laiku globālajā tirdzniecībā bija vērojami dažādi traucējumi, kuru pamatā galvenokārt bija negodīga tirdzniecības prakse, pārāk liela valsts iejaukšanās ekonomiskajos procesos nepamatotu subsīdiju veidā u.c. faktori, tādējādi traucējot godīgu konkurenci starptautiskajos tirgos.

Jāatzīmē, ka arī ES, lai arī būdama uzticams partneris gan ekonomikas, gan drošības jautājumos, nespēja izvairīties no ASV īstenotajiem protekcionisma pasākumiem. ES no savas puses veica nepieciešamos atbildes pasākumus – piemēroja paaugstinātas importa nodevas virknei ASV izcelsmes preču, sāka pastiprināti uzraudzīt alumīnija importa plūsmas, kā arī noteica importa aizsargpasākumus kvotu veidā ES importētam tēraudam. Šobrīd ES un ASV visaugstākajā līmenī ir uzsākušas institucionalizētu dialogu, lai vienotos par atsevišķiem savstarpējās tirdzniecības aspektiem un normalizētu transatlantiskās tirdzniecības attiecības. Vienlaikus, jāuzsver, ka šis process nav atgriešanās pie ES un ASV brīvās tirdzniecības un investīciju līguma sarunām. Latvijas interesēs ir labu tirdzniecības attiecību saglabāšana ar ASV, un šo uzstādījumu Latvija konsekventi pauž attiecīgajos ES tirdzniecības formātos, kā arī divpusēju tikšanos reizēs. Latvijai veiksmīgs ES-ASV tirdzniecības sarunu iznākums ir svarīgs gan ekonomisku, gan plašāku ģeopolitisku interešu kontekstā.

Līdztekus jāņem vērā Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) nespēja risināt globāla mēroga tirdzniecības traucēkļus, kurus izraisīja Ķīna, kā arī PTO dalībvalstu dažādās intereses un novecojušie PTO funkcionēšanas noteikumi, kas organizācijai jau ilgstoši neļauj pieņemt

nozīmīgus lēmumus un vienoties par daudzpusējiem tirdzniecības jautājumu risinājumiem. Arvien konkrētāk iezīmējas nepieciešamības veikt PTO reformēšanas procesu, kas noteikti būs nākamo pāris gadu aktualitāte. Reformai savu atbalstu un konkrētus priekšlikumus jau ir paudusi ES. Latvijai ir svarīga efektīvas un funkcionējošas daudzpusējas tirdzniecības sistēmas un PTO pastāvēšana, jo tā nodrošina paredzamus tirdzniecības nosacījumus ar tām PTO valstīm, ar kurām Latvijai kā ES dalībvalstij nav noslēgtu divpusējo tirdzniecības līgumu. PTO sistēma vienlaikus ļauj risināt arī nozīmīgus tirdzniecības strīdus, kā arī kandidātvalstu iestāšanās procesos dod iespēju uzrunāt Latvijas uzņēmējiem būtiskus tirgus pieejas jautājumus (piemēram, sarunās ar Baltkrieviju). Tāpēc, Latvija turpinās atbalstīt procesus saistībā ar PTO modernizēšanu, kā arī citas aktivitātes nolūkā stiprināt PTO.

Izmaiņas ES tirdzniecības politikā *Brexit* kontekstā

Līdz ar Lielbritānijas lēmumu izstāties no ES tika uzsākts process, kura ietvaros ES un Lielbritānija cenšas vienoties par savām nākotnes attiecībām, t.sk. arī tirdzniecības jomā.

Latvijas interesēs ir pēc iespējas vienkāršāka un efektīvāka tirdzniecības kārtība ar Lielbritāniju arī pēc tās izstāšanās no ES. Ir skaidrs, ka tirdzniecība starp ES dalībvalstīm un Lielbritāniju neapstāsies – ņemot vērā līdzšinējo tirgu ciešo integrāciju un līdzatkarīgumu globālajās vērtību ķēdēs, var prognozēt, ka īstermiņā nebūs būtisku tirdzniecības plūsmu izmaiņu. Tomēr tirdzniecība ar Lielbritāniju varētu kļūt dārgāka, process kļūs ilgāks un sarežģītāks, jo eksportētājiem būs jāveic papildus muitas procedūras, papildus sertifikācija un citas darbības, kas nepieciešamas, lai eksportētu vai importētu no trešās valsts uz PTO nosacījuma pamata. Lai maksimāli novērstu jaunu šķēršļu un apgrūtinājumu rašanos, Latvija pilnībā atbalsta moderna un visaptveroša brīvās tirdzniecības nolīguma noslēgšanu starp ES un Lielbritāniju. Šajā procesā Latvijas valdība aktīvi aizstāvēs uzņēmēju, kā arī plašākas sabiedrības intereses. Vienlaikus, Ārlietu ministrija veic un turpinās veikt nepieciešamos uzņēmēju un sabiedrības informēšanas pasākumus.

Labākās starptautiskās prakses pārņemšana (*OECD*)

Ievērojams resurss Latvijas tautsaimniecības konkurētspējas attīstībai ir dalība *OECD*. Tā dod iespēju Latvijas tautsaimniecības nozaru lēmumu pieņēmējiem un ekspertiem savas izvēles veikt, pamatojoties uz mūsdienīgas datu analīzes rezultātā iegūtiem secinājumiem. Līdz ar to tiek būtiski uzlabota rekomendāciju un lēmumu kvalitāte tādās nozarēs kā nodokļu politika, izglītība, veselības aizsardzība, darba tirgus funkcionēšana. Šie dati palīdz uzlabot valsts pārvaldi, tai skaitā, uzlabojot valsts kapitālsabiedrību pārvaldi, kā arī ieviešot *OECD* standartus, lai izskaustu kukuļdošanu, noziedzīgu līdzekļu legalizāciju un izvairīšanos no nodokļu nomaksas.

2019.gadā Latvijai ir ļoti svarīgi turpināt izmantot *OECD* analīzi gan biznesa produktivitātes veicināšanas, gan iekļaujoša un labi funkcionējoša darba tirgus attīstībā. *OECD* projektu ietvaros notiks darbs pie “Latvijas izglītības un prasmju stratēģijas attīstības” un “Latvijas digitālās transformācijas izvērtējuma”. Šo un citu izvērtējumu mērķis ir apzināt un radīt tādas priekšnosacījumus, lai Latvijas iedzīvotāji būtu maksimāli sagatavoti izmantot iespējas, ko sniedz straujās izmaiņas pasaulē, vai tās būtu jaunas nodarbinātības formas vai digitālā laikmeta prasības. Būtiski, ka šie jautājumi tiek skatīti kontekstā ar Latvijas prioritātēm un iespējām nākamā ES daudzgadu budžetā.

Nelegālo finanšu plūsmu ierobežošana

Cīņa pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma finansēšanu un masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanas, glabāšanas, pārvietošanas, lietošanas un izplatīšanas finansēšanu ir starptautiskā miera un drošības apdraudējuma jautājums. Tas ir īpaši aktuāli laikā, kad notiek straujas pasaules ģeopolitikas izmaiņas. Jebkādi gadījumi, kad Latvijas finanšu sistēma tiek

izmantota prettiesiskām un starptautiskos standartus vai sankciju režīmu pārkāpjošām vai apejošām darbībām, ir nepieļaujami. Lai arī primāri noziedzīgu līdzekļu legalizēšanas un sankciju jautājumi attiecas uz finanšu institūcijām, tomēr tiem ir tieša ietekme uz drošību, uzņēmējdarbības vidi, Latvijas un tās uzņēmēju iespējām piesaistīt investīcijas un uz Latvijas valsts reputāciju kopumā. Stabila un efektīvi pārvaldīta finanšu sistēma ir nacionālās drošības jautājums.

Pastiprināta uzmanība šiem jautājumiem ir pievērsta no 2015. gada, kad Latvijas iestāšanās *OECD* sarunu ietvaros tika uzsāktas gan būtiskas izmaiņas Latvijas likumdošanā, gan finanšu sektora uzraudzības pieejā. 2018. gada notikumi ar ABLV banku liecina, ka izmaiņas šajā nozarē ir nepieciešams veikt straujāk.

Līdz ar grozījumiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā ir notikusi attīrīšanās no īpaši augsta riska banku klientiem, kas ir čaulas veidojumi. Būtiski ir samazinājusies nerezidentu noguldījumu īpatsvars un dots ievērojams impulss Latvijā strādājošo banku darbības modeļa izmaiņām.

Situācija Latvijas finanšu sektorā un panāktais progress pastiprināti tiek un nākotnē tiks vērtēts starptautiskajās organizācijās. 2018. gada augustā tika publicēts *MONEYVAL* ziņojums, kurā Latvijas finanšu sistēma vairākās jomās ir novērtēta ar vidējiem un zemiem efektivitātes rādītājiem. Rezultātā Latvijai tiek piemērota pastiprinātas uzraudzības procedūra. 2019. gadā visām atbildīgajām finanšu sektora uzraudzības iestādēm būs izšķiroši turpināt cieši koordinētu un saskaņotu darbu, lai nodrošinātu nepieciešamos uzlabojumus, tai skaitā praksē nodrošinot kontrolētu ABLV likvidāciju. Neveiksmes gadījumā sekas Latvijai būs tālejošas ar nopietnu ietekmi uz uzņēmējdarbības vidi, īpaši eksporta nozari, kapitāla izmaksām un drošības interesēm.

Notikumi arī citās ES dalībvalstīs liecina, ka cīņu ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu nevar skatīt atrauti - tas ir izaicinājums Baltijas jūras reģiona ES dalībvalstīm. Tomēr sadarbība un institucionālais ietvars ES līmenī nav bijis pietiekošs, lai atbilstoši reaģētu. Līdz ar to Latvija iestāsies par labāku pārrobežu koordināciju cīņā pret finanšu noziegumiem, kā arī par uzraudzības un kontrolējošo institūciju stiprināšanu ES līmenī.

Latvijas eksporta diversifikācija

Dinamisks politiskais dialogs ar Japānu, Ķīnu (16+1 formāts), Dienvidkoreju, Indiju un citām strauji augošām Āzijas un Persijas līča ekonomikām

Latvijas un Japānas attiecības ir sasniegušu labu politisko līmeni, ko apliecina intensīvā augsta līmeņa vizīšu apmaiņa, kuras paver ceļu pragmatiskai ekonomiskai sadarbībai, atklājot jaunus sadarbības virzienus stratēģiskajās sadarbības jomās - farmācija, transports un loģistika, tūrisms, informācijas tehnoloģijas, kokrūpniecība un mežu pārvaldība. Jaunas iespējas Latvijas uzņēmējiem pavērs arī aizvadītajā gadā noslēgtais ES-Japānas Ekonomiskās partnerības līgums. 2018. gada beigās vai 2019. gada sākumā Ārlietu ministrijā notiks seminārs uzņēmējiem par sadarbību ar Japānu un jaunajām iespējām, ko sniegs līgums.

Sadarbība kļūst arvien ciešāka arī ar citu partneri reģionā – Dienvidkoreju, ko apliecina pirmā Latvijas Valsts prezidenta un Latvijas uzņēmēju delegācijas vizīte 2018. gada sākumā. Divpusējā dialoga ietvaros intensificējas savstarpējā tirdzniecība, kā arī notiek aktīvs dialogs par tiešo avioreisu iespējamību starp Latviju un Koreju, kas labvēlīgi iespaidotu tūrisma plūsmu. 2019. gadā Seulā notiks pirmā Korejas – Baltijas valstu ekonomiskās komitejas tikšanās.

Nemainīgi augsta ir interese par Ķīnu – tirdzniecības veicināšana, sadarbības attīstība transporta un loģistikas, kā arī tūrisma jomā ir ekonomiskās sadarbības prioritātes, ko atbalsta Latvijas valdība, nodrošinot visaugstākā līmeņa politisko dialogu. 2019. gada pavasarī Latvija piedalīsies 16+1 samitā Horvātijā, kur galvenā tēma būs savienojamība, savukārt oktobrī Latvija notiks augsta līmeņa 16+1 konference par tūrismu. Latvija aktīvi darbojas transporta un loģistikas jomā, koordinējot 16+1 Loģistikas sekretariāta darbu.

Pēdējā gada laikā Latvija ir piedzīvojusi augsta līmeņa politiskā dialoga intensificēšanos ar nemainīgi nozīmīgu Latvijas tirdzniecības partneri – Indiju, kā prioritāti izvirzot sadarbību tranzīta un loģistikas nozarē. Indija ir viens no globālās tehnoloģiju attīstības epicentriem gan šobrīd, gan nākotnē. Latvijas interesēs ir stiprināt šo sadarbības jomu. 2019. gada februāra beigās Indijā notiks Indijas – ES biznesa samits, kura tēma būs inovācijas un jaunuzņēmumi. Tā būs iespēja Latvijai prezentēt savus sasniegumus, kā arī uzņēmumiem veidot biznesa kontaktus.

Līdz ar ES un Vjetnamas un Singapūras tirdzniecības līgumu parakstīšanu Ārlietu ministrija kopā ar uzņēmējiem strādās pie šo līgumu potenciāla izpētes gan tirdzniecības veicināšanas, gan investīciju piesaistīšanas kontekstā.

Aktualitāti Latvijas uzņēmēju vidū nezaudē arī Līča valstu reģions. Eksportētāji, īpaši pārtikas ražotāji, pakāpeniski kāpina savu kapacitāti AAE, arī Saūda Arābijas un kaimiņvalstu tirgos. Sagaidāms, ka Latvijas valdības lēmums par dalību starptautiskajā izstādē “Expo 2020 Dubai”, kuras apakštēmas ir ilgtspēja, iespēja un mobilitāte, palīdzēs Latvijas un AAE ekonomiskajām attiecībām kļūt vēl fokusētākām un vērstām uz konkrētiem sadarbības projektiem, kā arī palīdzēs vairot Latvijas atpazīstamību reģionā. Izstādei ir liels potenciāls un augsta uzņēmēju interese, un tiek sagaidīts, ka izstādi apmeklēs ap 25 miljoni viesu. Jau šobrīd *Expo Live* fonds ir investējis Latvijas jaunuzņēmumā, tādā veidā sniedzot pienesumu Latvijas ekonomikas izaugsmei.

Jomas, kur tālāka sadarbības pilnveidošana būtu mūsu valstu interesēs, ir transports un loģistika, IKT, tūrisms (tostarp regulāri tiešie avioreisi ar Ķīnu Japānu un Dienvidkoreju), sadarbība izglītībā un zinātnē, kā arī konkrētu investīciju projektu īstenošana Latvijā.

Potenciālo ekonomisko iespēju izzināšana dialogā ar Latīņamerikas un Āfrikas valstīm

Latīņamerika tuvākajā desmitgadē varētu būt viens no stabilākajiem, drošākajiem un dinamiskākajiem reģioniem ārvalstu investīcijām, jo īpaši tādām, kam ir Eiropas izcelsme. Attīstoties ārējai tirdzniecībai Latīņamerikā, valstīm būs jākāpina produktivitāte, kas savukārt paver iespējas ES uzņēmumiem izglītības, tehnoloģiju un inovāciju, atjaunojamo enerģiju, ekonomikas digitalizācijas un infrastruktūru attīstības jomās. Sadarbības intensitāte ar Latīņamerikas valstīm pieaug, ievērojot daudzu eksportētāju vēlmi palielināt pārdošanas apjomus ārējos tirgos, kā arī diversificēt produkcijas noietu ģeogrāfiju.

Latvijas kokrūpniecības, pārtikas ražošanas un IKT sektora uzņēmēji ir identificējuši vairākas šo nozaru sadarbības iespējas ar Latīņamerikas valstīm. 2018. gadā norisinājās Ārlietu ministrijas vadīta Latvijas IKT uzņēmēju delegācijas vizīte uz Čīli un Kostariku, kas apliecināja uzņēmēju interesi par šo reģionu, kura potenciāls ir nozīmīgs, taču tā apgūšanu apgrūtinā ievērojamais ģeogrāfiskais attālums un salīdzinoši mazās zināšanas par to. Gada nogalē aktivizējās dialogs arī ar Peru, apliecinot reģiona interesi par Latvijas piedāvātajām iespējām, īpaši farmācijas, transporta un loģistikas, kā arī tūrisma jomā.

ES-MERCOSUR Asociācijas nolīguma stāšanās spēkā nākotnē atvieglos sadarbību ar Argentīnu, Brazīliju, Paragvaju un Urugvaju. Tas saskan ar ES Globālajā stratēģijā minēto Eiropas Savienības mērķi attīstīt ES sadarbību paplašinātajā transatlantiskajā telpā (ASV, ES un Latīņamerika). Pēc līguma ar MERCOSUR parakstīšanas plānoti pasākumi Latvijas uzņēmējiem, lai informētu par biznesa iespējām MERCOSUR valstīs, kā arī par līguma sniegtajām priekšrocībām. Lai attīstītu Latvijas diplomātisko pārstāvniecību reģionā, tiek apsvērta vēstniecības atvēršana Brazīlijā.

Latvijas uzņēmēju interese par Āfriku kā eksporta tirgu ir fokusēta uz atsevišķām valstīm un reģioniem. Vadoties pēc Latvijas uzņēmēju interesēm, šobrīd aktīvāka sadarbība ar Āfrikas valstīm notiek IKT, kokrūpniecības, lauksaimniecības un pārtikas rūpniecības un farmācijas nozarē. 2018. gadā Latvijā ieradās delegācijas no Beninas, gan arī no Ganas, tādējādi apliecinot faktu, ka mūsu uzņēmēji iet pareizo ceļu un Latvijas kā potenciālā biznesa partnera vārds Āfrikā soli pa solim kļūst atpazīstamāks.

Latvijas informācijas un komunikāciju tehnoloģiju potenciāls

Ievērojot Latvijas tautsaimniecības transformācijas procesu virzienā uz ekonomikas modeli, ko raksturo inovācijas un augstākas pievienotās vērtības preču un pakalpojumu radīšana, Latvijas augstākās amatpersonas, ministrijas, nozaru asociācijas un citas iesaistītās puses lielu uzmanību veltījušas Latvijas valdības “Datos balstītas sabiedrības” (*Data Driven Nation*) koncepta iedzīvināšanai un uz to balstīto jauno ideju popularizēšanai ārvalstīs. Pozicionējot Latviju kā vienu no nozīmīgākajiem Baltijas jūras reģiona 5G ekosistēmas spēlētājiem, ir aktīvi strādāts pie Latvijas piedāvāto iespēju popularizēšanas pasaules mērogā, ko apliecina arī septembrī notikušais pirmais Baltijas jūras reģiona 5G ekosistēmas forums. Aizvien pieaugošais informācijas un komunikāciju tehnoloģiju sektora īpatsvars pasaulē, padara šo par vienu no Latvijas ārējās ekonomiskās politikas attīstības mērķiem vidējā un ilgtermiņā.

5. Sadarbība ar tautiešiem ārvalstīs un konsulārais darbs

Saikne ar tautiešiem ārvalstīs

Vienota valsts diasporas politika

Saiknes uzturēšana ar mūsu tautiešiem ārvalstīs ir būtiska Ārlietu ministrijas prioritāte. Ārlietu ministrija strādā, lai stiprinātu saikni ar diasporu un cieši sadarbotos ar diasporas organizācijām. Mobilitātes laikmetā ir jāspēj nodrošināt Latvijas valsts un diasporas attiecību ilgtspēju. Iepriekšējā ziņojumā izteiktā iniciatīva par Diasporas likumu tagad ir īstenota, un likums Saeimā ir pieņemts. Ministrija aktīvi iesaistījās tā izstrādē, un tagad priekšā stāv darbs pie likuma normu īstenošanas dzīvē.

Lai to paveiktu, ministrija saskaņā ar likuma nostādnēm koordinēs visu iesaistīto Latvijas institūciju sadarbību, kā arī nodrošinās ciešu līdzdarbību ar diasporas organizācijām. Likumā noteikto uzdevumu un mērķu realizācija būs ministrijas turpmāko gadu prioritāte. Likums īpaši izceļ sekojošas atbalsta jomas un tām pakārtoto rīcību: (1) Latviskās identitātes un piederības Latvijai stiprināšana, latviešu valodas saglabāšana, kultūras izpēte un saglabāšana; (2) mērķtiecīga diasporas iesaistīšana Latvijas tautsaimniecības, valsts pārvaldes un zinātnes attīstīšanā; (3) diasporas pilsoniskās un politiskās līdzdalības veicināšana; (4) atbalsts remigrācijai.

Vienotas diasporas politikas īstenošanai ministrija ir iesniegusi kopīgu visu iesaistīto institūciju Diasporas atbalsta valsts budžeta finansējuma pieprasījumu un lūdz to iekļaut valsts budžeta bāzes finansējumā.

Atbalsts diasporas organizācijām

Latvijas valsts ir vitāli ieinteresēta, lai daudzie tūkstoši mūsu pilsoņu ne tikai nezaudētu saikni ar Latviju, bet arī saglabātu mūsu dzimto valodu nākamajai paaudzei. Straujais diasporas bērnu un jauniešu asimilācijas process ir liels izaicinājums Latvijai. Galvenais instruments cīņā ar asimilāciju ir latviskās izglītības un kultūras pasākumi. Skaitliski turpina pieaugt Latvijas diasporas kultūras kopu, nedēļas nogales skolu un diasporas organizāciju skaits. Šobrīd darbojas vairāk nekā simts latviešu diasporas nedēļas nogales skolas 26 valstīs. Šajā gadā ir būtiski palielināts valsts atbalsts diasporas izglītībai, t.sk. nedēļas nogales skolām un vasaras vidusskolām. Valsts atbalsts diasporas izglītībai jā saglabā un jāpalielina arī nākamā gada un turpmāko gadu budžetos, un Ārlietu ministrija turpinās par to iestāties. Viena no aktualitātēm 2019. gadā būs bērnu un jauniešu latviskās izglītības un kultūras pasākumi.

Viens no visperspektīvākajiem sadarbības veidiem ar diasporu ir sadarbība, kas vērsta uz Latvijas tautsaimniecības augšupejas veicināšanu. Kā viens no piemēriem minami pasaules latviešu ekonomikas un inovācijas forumi, kas saved kopā biznesa pasaules pārstāvjus no daudzām pasaules valstīm. Tāpat ļoti nozīmīga ir iniciatīva Latvijas izcelsmes zinātnieku sadarbības veicināšanai, apzinot zinātnieku tīklojumu pasaules augstskolās un pētniecības institūtos un motivējot veidot sadarbību ar kolēģiem Latvijā.

Kopumā Ārlietu ministrijas izsludinātajā diasporas atbalsta projektu konkursā 2018. gadā tika pieteikti 166 diasporas organizāciju projekti, no tiem pilnīgi vai daļēji atbalstīti 99 projekti 26 pasaules valstīs, un tas iezīmē pieaugošu diasporas interesi un aktivitāti.

Remigrācijas veicināšana

Pēdējo gadu straujā tautsaimniecības izaugsme īpaši aktualizējusi darbaspēka pieejamības un līdz ar to arī remigrācijas jautājumu. Tādēļ diasporas informēšana par darba iespējām Latvijā ir īpaši svarīgs šībrīža un tuvāko gadu uzdevums. Latvijas vēstniecības turpina sniegt atbalstu Latvijas institūcijām un organizācijām, lai tās varētu tieši uzrunāt potenciālos remigrantus lielākajās diasporas valstīs. Papildus tam jaunais Diasporas likums nosaka, ka pašvaldības var sniegt visa cita veida sociālo un materiālo atbalstu vai paredzēt papildus sociālās garantijas remigrantam. Tāpat mūsu tautiešu ceļš atpakaļ uz Latviju jāatvieglo ne tikai ar skolu, bērnudārzu un mājokļu pieejamību, bet svarīga ir arī ārvalstīs iegūtās izglītības dokumentu atzīšanas vienkāršošana, atbalsts dzīvesbiedriem valodas apguvē, starptautiskajās organizācijās pieredzi guvušo speciālistu profesionālo prasmju atzīšana Latvijas civildienestā un citas jomas. Tas prasa saskaņotu daudzu institūciju rīcību un koordināciju Ārlietu ministrijas vadībā, piesaistot šim darbam nevalstiskās organizācijas.

Kā būtisks atbalsta pasākums remigrācijas veicināšanai ir minams Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas projekts - reģionālo remigrācijas koordinators tīkls. Projekta ietvaros tiek sniegtas bezmaksas individuālas konsultācijas par aktuāliem jautājumiem, kas saistīti ar atgriešanos konkrētā Latvija reģionā, un jau šobrīd ir izdevies sasniegt labus rezultātus. Reģionālie koordinatori šī projekta ietvaros astoņu mēnešu laikā jau ir uzrunājuši un snieguši konsultācijas vairāk nekā 1332 ģimenēm, no kurām 132 ģimenes jau ir atgriezušās Latvijā. Vēl 134 ģimenes uz dzīvi Latvijā plāno atgriezties jau tuvākajā laikā.

Konsulārā dienesta veikums

Nemot vērā augošo Latvijas diasporu ārvalstīs, personu mobilitāti, kā arī mainīgo drošības situāciju pasaulē, pieaug gan konsulārā darba loma, uzturot saikni ar tautiešiem ārzemēs, gan konsulārā darba apjoms. Latvijas konsulārais dienests šobrīd nodrošina plašāku un individuālāku atbalstu, nekā tas ir vairākās citās ES valstīs. Lai dotu iespēju atjaunot saikni ar Latvijas valsti, saņemot Latvijas ceļošanas dokumentu, kopš 2010. gada notiek mobilo pasu darbstaciju braucieni, tostarp uz Austrāliju, Brazīliju un Jaunzēlandi, dodot iespēju tuvāk personu dzīvesvietai saņemt arī citus konsulāros pakalpojumus. Gan Latvijas pārstāvniecības ārvalstīs, gan diaspora pilnā mērā tiek aktīvi iesaistīta Saeimas vēlēšanu sagatavošanā un norisē, 2018. gadā ļaujot nobalsot 31,6 tūkstošiem Latvijas pilsoņu 121 vēlēšanu iecirknī visā pasaulē. Vienlaikus, sekojot Eiropas valstu tendencēm, arī Latvijā arvien lielāka nozīme ir konsulārās palīdzības sniegšanai ārkārtas situācijās. Tā ir ārlietu dienesta ekskluzīvā funkcija, kurā pieaug ES valstu savstarpējas sadarbības loma.

Jauna tiesiskā bāze konsulārajam darbam Latvijā un ārvalstīs

2018. gadā stājās spēkā jauns konsulāro darbu regulējošs ietvarlikums - Konsulārās palīdzības un konsulāro pakalpojumu likums, kā arī vairāki tam pakārtotie tiesību akti. Likums aizvieto 1936. gada normas, kas ar nelieliem tehniskiem precizējumiem bija spēkā kopš 1994. gada. Jaunais likums ievieš precīzu un starptautiskajai praksei atbilstošu konsulāro funkciju regulējumu. Būtiski, ka likums kā ārkārtas situāciju definē arī nepilngadīgai personai nodibinātu vai plānotu ārpusģimenes aprūpi vai adopciju, nosakot Latvijas iestāžu rīcību šīs personas tiesību un interešu aizsardzībai. Tāpat likums ievieš Latvijas prezidentūras ES Padomē laikā pieņemto t.s. Konsulāro direktīvu, kas nosaka ES valstu sadarbību, lai sniegtu konsulāro palīdzību citu ES valstu pilsoņiem trešajās valstīs. Tāpat likums precizē Latvijas pārstāvniecību kompetenci konsulāro pakalpojumu jomā, vienlaikus ieviešot elastīgāku pieeju pakalpojumu saņemšanā tajās valstīs dzīvojošajiem, kurās nav Latvijas pārstāvniecības.

Konsulārās palīdzības/pakalpojumu statistika

Pēc vīzu pieprasījuma krituma 2014. gadā interese par vīzām braucieniem uz Latviju ir augusi, sasniedzot 129 480 izskatītus vīzu pieteikumus 2018. gada pirmajos trijos ceturkšņos, par ko iekasēta valsts nodeva 4 784 953 EUR. Uzsākta vīzu izsniegšana reģionālajā vēstniecībā AAE. Lai atvieglotu vīzu pietiekumu iesniegšanu braucieniem uz Latviju, Latvija sadarbojas ar ārvalstu pakalpojumu sniedzējiem 11 pasaules valstīs, bet 86 pasaules valstīs Latvijas vārdā vīzas izsniedz citu Šengenas valstu pārstāvniecības; Latvija savukārt izsniedz vīzas citu valstu vārdā 10 pasaules valstīs.

Ārvalstīs dzīvojošo valstspiederīgo nepieciešamība kārtot formalitātes Latvijas iestādēs, Latvijas iedzīvotāju ceļošanas paradumu maiņa, dodoties uz tāliem un eksotiskiem galamērķiem, joprojām pastāvošie cilvēktirdzniecības riski ārvalstīs, Latvijas kā iecienīta tūrisma galamērķa popularizēšana, Latvijas augstākās izglītības eksports un citi apstākļi nostiprinās pieprasījumu gan pēc konsulārajiem pakalpojumiem, gan pēc Latvijas valstspiederīgajiem un citu ES valstu

pilsoņiem sniedzamās konsulārās palīdzības. Tādēļ tiks turpināts darbs pie konsulāro pakalpojumu pieejamības, jo sevišķi, izmantojot mūsdienu digitālos risinājumus; tas savukārt ir tieši atkarīgs no Latvijā ieviesto e-pakalpojumu izmantošanas ērtuma ārvalstīs. Šāda pieeja ne tikai ļaus tieši un nepastarpināti saņemt Latvijas iestāžu pakalpojumus ārvalstīs, bet arī ļaus vairāk fokusēties uz konsulārās palīdzības sniegšanu nelaimēs nonākušajiem.

NOBEIGUMS

Sabiedrības izpratnei, atbalstam un iesaistei ir būtiska nozīme Latvijas ārpolitikā. Īpašu vietu šeit ieņem dialogs par Eiropas Savienības jautājumiem, rīkojot ES informācijas forumus, konsultācijas par ES jautājumiem, tai skaitā par Eiropadomēs izskatāmajiem jautājumiem.

Ļoti veiksmīga ir Ārlietu dienesta sadarbība ar Latvijas ārpolitikas un drošības politikas pētniecības centriem. Šīs sadarbības ietvaros veidojas padziļināta Ārlietu ministrijas izpratne par ministrijai prioritāriem politiku jautājumiem, kā arī tiek rīkota ikgadējā Rīgas konference, kas ir viens no ievērojamākajiem Eiropas un Baltijas jūras reģiona drošībai veltītiem gada pasākumiem Eiropā. Būtiska ir Ārlietu dienesta sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām attīstības sadarbības jomā, kur tieši pilsoniskās sabiedrības organizāciju aktivitātes un iesaiste ir izšķiroši būtiska. Latvijas ekspertu zināšanas un prasmes ir ļoti noderīgas Austrumu partnerības un Centrālāzijas valstu attīstības atbalstam.

Dialogs ar sabiedrību, tai skaitā ar Latvijas jauniešu organizācijām, ir un nākotnē būs viens no svarīgākajiem Ārlietu ministrijas uzdevumiem. Tas nav ministrijas pašmērķis, bet gan ikdienas nepieciešamība. Šis dialogs nodrošina to, ka Ārlietu dienests ir efektīvs, nākotni redzošs, bet vienlaikus mūsdienu realitātē balstīts.